

Šiame numery

“Pabaltijo galia” Amerikos universitetuose.

Kazys Ališauskas rašo apie Klaipėdos krašto sukilimą.

Vytautas O. Virkau vertina penkių grafikų parodą.

Antanas Maceina apie evoliuciją pasaulio sąrangoje.

Nauji leidiniai.

Moterų gyvenimas.

Kertinė paraštė

“Pabaltijo galia” Amerikos universitetuose

Bevažinėjant po Amerikos universitetus, vis dažniau tenka pamatyti sageles su įrašu “Lithuanian Power”, “Estonian Power”, ar “Latvian Power”. Tik pamatai tokį ženklėlį, ir sąnariais nueina šiltas jausmas — ypač malonus po ilgesnės kelionės ar išalkus. Panašiai pasijunti, tolimo universiteto pievoje sutikęs tikrą, lyg iš Lietuvos pavogtą berželį. (Teko matyti ir keletą ženklelių su įrašu “Kies me, I’m Lithuanian”, bet visais atvejais, deja, vaikinių atlapuose).

Kai kurie pabaltiečiai nepasitenkina ženklelių šūkiu ir — gudruoliai! — pradeda visokeriopai tą “Pabaltijo galybę” savo mokslavietėse įkūnyti. Norint to pasiekti, aišku, reikia šiek tiek “nutaust”, atsikratyti mūsų tradicinių perdėtos kuklybės ir nuolankybės dorybių. Iš vis dažnėjančių pavyzdžių tepaminėkime Rimvydo Šilbajorio reguliariai organizuojamus oficialius Pabaltijo literatūros simpoziumus Ohio State universitete.

Naujausią laimėjimą universitetiniame fronte šį rudenį pasiekė latviai, Southern Illinois universitete įsteigdami Pabaltijo teatro studijų bazę. Pora dosnių lavių paaukėjo po porą tūkstančių dolerių, už kuriuos pasamdytas asistentas latvis Ph.D. kandidatas. Iki šiol jis jau spėjo paruošti daugiau kaip 1000 latviškų vaidinimų indeksą. Ateities planai: surinkti ir “suredaguoti” visas latviškas dramas angliškose vertimuose, parašyti įvadas, paruošti monografijas ir iškilniausius vaidinimus pastatyti universiteto teatre.

Latvių suaukotasai fondas padengia maždaug trečdalį visų išlaidų, likusius du trečdalius prideda universitetas. Bet projekto autorius, latvių režisierius ir dramaturgas Alfreds Straumanis, nepasitenkina šia maža Pabaltietiška platforma. Jo sva-

jonė yra nuolatinis Pabaltijo dramos ir teatro skyrius Southern Illinois universitete. Straumanio nuomone, šią svajonę visai nesunku paversti tikrove: tereikia tik lietuvių ir estų mecenatų, kurių įnašus universitetas savo ruožtu padvigubins; gabių ir žvalių lietuvių, estų asistentų etc. Kai tik toji bazė įsitvirtins, atsiras ir stambesni mecenatų; universiteto vadovybė-pamatys, kad čia rimta byla; atsiras galimybių gauti ir valstybinės ar valstijinės paramos.

Taigi, dabar lietuvių ėjimas! Nejaugi lietuviai su mecenatiškais polinkiais nusileis latviams?! Ar tik latviai gali sudėti po porą tūkstančių?! Ne mūsų mecenatiškoji savigarbą neįsileis mums nusileisti savo kaimynams! Atverkite, o mecenatai, čekių knygutes, ir stambia me universitete atsiras lietuvių dramos ir teatro skyrius. Rašykite šiuo adresu: Alfreds Straumanis, Department of Theater, Southern Illinois University, Carbondale, Illinois 62901.

Drauge — kitas ėjimas, Ar neatsiras lietuvių studento-ės, panorėsiandio-s praleisti bent semestrą Southern Illinois universitete ir patyrinėti lieuvių dramą bei teatrą? (“Juk Chicagoje dar tikrai yra išlikę tavo tautiečių”, laiške viltingai rašo Straumanis. “Masės! Masės gabii, žvalii, ryžtingų tautiečių, pasirošusių bet kurią akimirka susikraut kelionmaišius ir pasileist į kelionę lietuvių kultūros labui”, rašiau Straumanii, tik švelniai perdėdamas, savo atakyme). O gal Vitaliui Žukauskui, tiek metų pareigingai kaupusiam medžiagą apie lietuvių teatrą, atsirastų tokia galimybė? Gal Juczas Daubėnas, bebaigias teatro studijas Arizonoje, griebis šio uždavinio?

Taip, amerikiečių universitetai dideli, universitetininkai mažai težino apie Pabaltijį ar Lietuvą, mes patys maži ir t. t. Bet

KLAIPĖDOS KRAŠTO SUKILIMAS

Trumpa istorinė įvykių ir karinių veiksmų apžvalga

Kazys Ališauskas

Klaipėdos kraštas Versalio taikos sutartimi po Pirmo pasaulinio karo buvo atskirtas nuo Vokietijos, motyvuojant šiuo: pirma — kraštas apgyvendintas lietuvių kilmės gyventojų, kurie daugiausia ir kalba lietuviškai, antra — Lietuvos ekonominiam gyvenimui yra reikalingas uostas.

Laikiniai Klaipėdos kraštas dar buvo paliktas Santarvės (Prancūzijos, D. Britanijos, Italijos ir Japonijos) valdžioje, nes Lietuvos valstybės sienos tuo laiku (1919 m.) dar nebuvo nustatytos.

Versalio sutartis buvo pasirašyta 1919 m. balandžio 28 d., įsigalėjo 1920 m. sausio 10 d.

1919 m. pabaigoje bermontininkai, pasitraukę iš Žemaitijos, trumpam laikui apsisėjo Klaipėdos krašte. Į pačius Rytprūsius bermontininkai persikėlė 1920 m. sausio mėn. pradžioje. Lietuvos kariuomenė prieėjo prie buv. Vokietijos sienos, bet į Klaipėdos kraštą nėjo. Administracinis Klaipėdos krašto valdymas praktiškai buvo vokiečių rankose, kurie, kiek galėdami, stengėsi čia išsilaikyti.

1920 m. vasario 12 d. paskutinis Vokietijos kariuomenės dalinys apėleido Klaipėdos kraštą. Vasario 13 d. atvyko pirmieji Prancūzijos kariuomenės daliniai. Vasario 14 d. atvyko Prancūzijos generolas Odry ir vasario 15 d. grafas Lamsdorff perdavė gen. Odry Klaipėdos krašto valdymą. Ir gen. Odry atvykęs, krašto administracinis aparatas mažai pasikeitė. Veikė tie patys įstatymai, savo vietose pasiliko visi valdininkai ir policija.

Vasario 17 d. gen. Odry įsakymu buvo sudaryta Klaipėdos kraštui administruoti direktorija iš 7 asmenų. Direktoriją sudarė vien vokiečiai. Vietos lietuviai tada užprotestavo. Gen. Odry suprato, kad padarė klaidą, todėl direktoriją praplėtė, prie ankstesnių 7 jos narių, pridėdamas dar 2 vietas lietuviams. Direktorijoje lietuvių daugumos buvo nemėgiami. Oficiali kalba buvo vokiečių.

Kovo 30 d. Klaipėdos kraštui buvo paskirtas civilinis komisaras prancūzas, prefektas Petisnė. Buvo jo įsiai Lenkijoje ir iš ten atvyko į Klaipėdą. Lietuviams nepalankus, prieš lietuvius buvo nusiteikęs, dar jų nė nematęs ir nepažinęs.

1921 m. gegužės 1 d. gen. Odry su šeima išvyko iš Klaipėdos. Ambasadorių konferencijos nutarimu, Santarvės valstybių atstovų Klaipėdos kraštui administruoti buvo paskirtas Gabriel Jean Petisnė vyriausio komisaro titulu.

Lietuviai Klaipėdos krašto atskyrimą nuo Vokietijos sutiko ramiai, tikėdamies, kad Lietuvai kraštas bus atiduotas be didesnių kliūčių.

1920 m. kovo 20 d. į Lietuvos Valstybės Tarybą buvo kooptuoti

jei mes pasiversime širšėmis, universitetai — eržilai pajudės. Ir taip mes “Pabaltijo galios” šūkį palaipsniui paversime į akademinę tikrovę.

A. Landsbergis

klaipėdiečiai lietuviai veikėjai: Martynas Jankus, Jurgis Sirėkys ir Kristupas Lekšas.

1921 m. lapkričio 11 d. Steigiamasis Seimas priėmė rezoliuciją, reikalaujančią Klaipėdos kraštą prijungti prie Lietuvos, drauge sutikdamas duoti kraštui autonomiją vietos ūkio, administracijos, darbo apsaugos, teismų santvarkos ir švietimo bei kulto srityse.

Laikui bėgant, Klaipėdos krašto prijungimas Lietuvai darėsi vis sunkesnis. Lietuvos vyriausybė stengėsi ir darė kas tik įmanoma, norėdama atgauti Klaipėdos kraštą. Klaipėdos krašto perleidimas Lietuvai buvo surištas su daugybe kitų klausimų, o svarbiausia su Vilniaus klausimu. Lenkija aiškiai veikė, palaikoma Prancūzijos, siekdama Klaipėdos kraštą laikyti savo įtakoj, sudarant iš jo “Freištato” (laisvą kraštą). Tam pritarė daugelis Klaipėdos vokiečių pramonininkų, o taipgi nemažas skaičius pačios Vokietijos vokiečių, “Freištato” idėją keldami spaudoje, Lietuva siekė Mažąją Lietuvą sujungti su Didžiąja Lietuva.

Šios varžybos, nenorint nei vieno pusėi nusileisti, iššaukė sukilimą. Klaipėdos sukilime dalyvavo ne vien klaipėdiečiai, bet dauguma kovotojų buvo iš Didžiosios Lietuvos — savanoriai kariai ir šauliai.

Lietuvos kaimynai Sovietų Rusija ir Vokietija, nepalankiai vertino Prancūzijos pastangas Lenkiją sustiprinti. Vokietijos vyriausybė pramatė, kad Lenkijos įsigalėjimas Klaipėdoje sudarytų grėsmę ne vien Lietuvai, bet ir Rytprūsijams. Lietuvos ministeris pirmininkas E. Galvanauskas pasistengė su šių valstybių vyriausybių politikais susitikti ir pasikalbėti. Pasikalbėjimai buvo laikomi paslapyje. Abudu kaimynai pritarė E. Galvanausko minčiai, kad Lietuva užimtų Klaipėdos kraštą. Žadėjo paremti, bet realiai pagelbėti jėga abudu kaimynai tuo metu nebuvo pajėgūs. Kaip Vokietija, taip ir Sovietų Rusija apšiai turėjo savų sunkumų viduje ir užsienyje. Jėgu ir Lietuva pakliūtų į sunkumus, tai jie rašys, protestuos, bet daugiau ką nors daryti negalės. Tačiau tada ir tokie

pažadai bei veiksmai turėjo savo reikšmę.

Reikalas vertė Lietuvą surizikuoti. 1922 metų vasarą, ministerių pirmininkui E. Galvanauskui pasiūlius, Lietuvos vyriausybė slaptaime posėdyje nutarė: “Organizuoti Klaipėdos krašto lietuvininkų sukilimą prieš vokišką direktoriją ir jos ramstį Petisnė”, (žiūr. E. Galvanauskas, Draugas 1961 m., Nr. 17).

Patirti sukilimo galimybes Klaipėdos krašte E. Galvanauskas slaptaime pasituntė žvalgybos karo valdininką J. Polovinską-Budrį. Šiuo reikalu rūpinosi ir aktyviai veikė Klaipėdoje esantis Lietuvos konsulas J. Zilius. J. Budrys Klaipėdos krašte buvojo keletą kartų.

1922 m. vasarą santarvininkai nutarė paskubinti Klaipėdos krašto išsprendimo reikalą. Buvo renkamos žinios, į Paryžių buvo pakviesti Klaipėdos krašto organizacijų atstovai informacinei konferencijai. Petisnė paruošė 6 asmenis “freistatininkus”, visus vokiečius. Bet lietuvininkai taipgi nesnaudė. Jų delegaciją sudarė taipgi nemažiau 6 as-

menys, visi lietuvininkai. Pastaruoju pagelbėjo Lietuvos konsulas J. Zilius. Konferencijai pirmininkavo Prancūzijos užsienio reikalų ministerijos vienas direktorių p. Laroche. Konferencija prasidėjo lapkričio 3 d. Buvo išklausa delegacijų nuomones, paskui Lietuvos vyriausybės atstovo ir lenkų atstovybės nuomones. Vieningos išvados nebuvo prieta, net nebuvo stengtasi prieti. Vokiečiai ir lenkai piršo “freistatą”, lietuviai reikalavo prisijungimo prie Lietuvos. Konferencija tęsėsi apie 10 dienų ir išsikirstė. Pasibaigus konferencijai, paaiškėjo, kad pirmininkavęs konferencijai Laroche siūlysiąs Ambasadorių konferencijai laisvo krašto — “freistato” santvarką Klaipėdos kraštui 10-15 metų. Uosto valdybą sudarytų Klaipėdos krašto, Lenkijos ir Lietuvos atstovai. Šiai konferencijai pasibaigus, lietuviai galutinai įsitikino, kad Ambasadorių konferencijos sprendimas bus nepalankus Lietuvai.

Klaipėdos krašto lietuvininkai skubėjo nūmo. Vieni nuvyko į Kauną, kiti į Klaipėdą. Kaune lapkričio 16 d. įvyko Šaulių sąjungos Centro valdybos prezidiumo posėdis. Jame dalyvavo E. Simonaitis ir J. Stiklorius, sugrįžę iš Paryžiaus. Posėdyje galutinai ir visų buvo pripažinta, kad Klaipėdos kraštą teks savomis rankomis pasiimti, geru juo negausime. Šiame posėdyje buvo sutarta labai slapta ruošti sukilimą.

Šaulių Sąjunga ruošia sukilimą

Paskuboms buvo suaukti sąjungos rinkinių (tuomet skyrių) vadai. Suvažiavusiems sąjungos vadams pirmininkas Vincas Krėvė-Mickevičius pranešė apie nutarimą rengti sukilimą Klaipėdos krašte. Davė nurodymus, t. y. įsakė: verbuoti savanorius asmeniškio kontakto keliu, organizuoti ketveriukes, viską laikyti griežtoje paslapyje, šeimos narius informuoti, kad bus manevrai. Posėdžiui pasibaigus, vadai išvyko į namus ir pradėjo verbuoti savanorius.

1922 metų gruodžio mėn. pradžioje veik visoje Lietuvoje pasklido gandas, kad šauliai ruošia sukilimą Klaipėdoje. Lygiagrečiai su šiuo gandu pasklido dar vienas, kad Krašto apsaugos ministeris mjr. B. Sližys pasakęs, jog “jokių sukilimų daryti šauliams neeisias”. (Tai galėjo būti ir tiesa, nes man pačiam pirmą kartą apie tai prasitarė 2 pėst. pulko vadas J. Petraitis). Pasirodė, kad lietuviai paslapties išlaikyti nesugebą.

Bet gandai ir kontrgandai tik padėjo sukilimui. Nėra abejonės, kad ir freistatininkai tai girdėjo, tik netikėjo ir buvo užklupti nepasiruošę.

Šaulių sąjunga dar 1919-1920 m. užmezgė labai artimus ryšius su Klaipėdos lietuviškuoju krašto jaunimu. Vazinėdavo ir svečiuodavosi vieni pas kitus. Ši draugystė pasirodė dabar labai naudinga. Klaipėdiečiai tuoj pasiruošė sutikti būsimus įvykius ir prisidėti prie sukilėlių. Veikta bendrai ir sutartina.

Šaulių sąjungos sukilimo paruošimo darbams vadovavo pirmininkas V. Krėvė-Mickevičius, Centro valdybos sekretorius Aleksandras Mantautas-Marcinkevičius ir Sąjungos štabo viršininkas kpt. Pr. Klimaitis. Dirbo uoliai, su didele energija. Jiems trūko tik pinigų ir ginklų, bet jų stengėsi gauti ir gavo.

1922 m. gruodžio mėn. viduryje Klaipėdoje įvyko lietuvininkų organizacijų vadovų susirinkimas. Bu-

(Nukelta 1 2 psl.)

Audra pajūryje

Nuotrauka Algimanto Kezio, S.J.

Klaipėdos sukilimas

Atkelta iš 1 psl.

vo įsteigtas "Vyriausias Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas", komitetui pirmininkavo Martynas Jankus. Komiteto uždutis: kovoti prieš freištatinius, kovoti už prisijungimą prie Lietuvos. Komitetas palaikė glaudų ryšį su Lietuvos Šaulių sąjunga (žiūr. Nepriklausomai Lietuvai, A. Mantautas-Marcinkevičius, Šaulių sąjunga Klaipėdos sukilime psl. 337-338). Komitetas pasirinko sau būstinę ir įsikūrė Šilutei.

Šaulių sąjunga Centro valdyba nutarė sukilimą pradėti per Kalėdas gruodžio 25-26 d., bet nesusėjo iki to laiko pasiroditi. Tad atidėjo datą iki 1923 m. sausio 6 d. Bet ir šią datą reikėjo nukelti. Klaipėdiečiai jau buvo atvykę prie sienos pasitikti, bet nieks neatvyko, tad pyko ir jaudinosi. Galop sukilimas prasidėjo sausio 9-10 d., atidėlioti, jo jau buvo neįmanoma. Buvo padaryta ir daugiau taktinių klaidų, tačiau sukilimas vis dėlto pavyko net gana gerai, nes buvo dirbama sutartinai ir energingai.

Pasiruošimas sukilimui, grupių sudarymas ir planas

Galop sukilimo vadovavimą perėmė ministeris pirmininkas E. Galvanauskas. Prisijungė Krašto apsaugos ministerija. Šaulių sąjungos vadovybei uždavinys palengvėjo, nebeto daugiaur rūpinis ginklais ir pinigais, tačiau pasiliko dar daug ir kitų svarbių darbų.

Klaipėdos krašto valdžią — direktorių sudaryti ir Klaipėdiečiams vadovauti E. Galvanauskas parinko Erdmoną Simonaitį, 34 m. amžiaus, drąsų ir sumanų vyrą. — nemėgiama Petisnė ir freištatiniukų.

Sau bendradarbius E. Simonaitis jau patis pasirinko iš jam pažįstamų Petisnė ir freištatiniukų.

Sukilimui vadovauti, būti vyriausiu savanorių vadu sutiko karo vald. J. Polovinskas, pasirinkęs Budrio slapyvardį, kuris po to pasiliko jam amžinai. Yra plačiai pasisklidęs mitas, kad nė vienas karininkas nesutiko sukilimui vadovauti. Tai netiesa. Kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės 1919-1920 metais pasireiškė daug mūsų karininkų, sugebančių karo lauke manevruoti ir vadovauti. Surasti vadą šiai sukilimo operacijai nebuvo sunku. Nėra žinios, kodėl sukilimui vadą parinkti pasiemė generolas J. Stanaitis, kuris į Lietuvą grįžo iš Rusijos tik 1921 m. Ir ne visus žymesnius mūsų karininkus pažinojo. Antra vertus, tuos, kuriuos pažinojo, siūlė labai nevykusia forma, nieko neaiškindamas. Pastarieji nesutiko su sąlygomis, bet neatsisakė būti vadais. (Detalės šiuo klausimu yra man žinomos, parašysiu vėliau K. Alš.).

Galop sausio 5 d. gen. J. Stanaitis prisipažino, kad jam nepavyko surasti vado. Pasiūlius vado pareigas J. Budriui, pastarasis pasakė: "Laikysiu tai už garbę šias pareigas atlikti". J. Budrys gerai buvo susipažinęs su Klaipėdos krašto problemomis ir gyventojų nuotakomis. Jam tuo laiku buvo 33 m. amžiaus.

1923 m. sausio 4 ar 5 d. (tiksliai nustatyti nepavyko, K. A.) Kaune, Krašto apsaugos ministerijos patalpose, įvyko slapta posėdis. Pirmininkavo Krašto aps. min. mjr. B. Sližys. Dalyvavo viceministeris kpt. J. Papeckys, kariuomenės vadas gen. J. Stanaitis, karo apygardų viršininkai (divizijų vadai), generalinio štabo viršininkas plk. lt. J. Gričius, J. Budrys ir dar kai kurių dalių viršininkai, kurių išaiškinti nepavyko.

Posėdžio metu buvo aptartas bendrais bruožais sukilimo planas. Nuspręsta, kad reikia organizuoti 3 vienetus — grupes Klaipėdos krašto užimti. Vienetui turi būti pajėgūs uždavinį įvykdyti. Klaipėdos lietuvininkų ir šaulių sąjungos jėgos yra per silpnos, sukilimo eigoje galimi netikėtumai, tad kariuomenės dalių vadai buvo įpareigoti pa-

remti savo jėgomis ir organizuoti stiprius kautynių vienetus. Vienetų grupių turi būti trys. Pati stipriausia Klaipėdai užimti, antroji — Pagėgiams ir trečioji Šilutei užimti. Veiksmus pradėti sausio 10 dieną.

Laiko buvo ligi sukilimo pradžios vos 4 dienos, tad visi tuoj ėmėsi darbo. Sukilėlių savanorių vadas J. Budrys tuoj ėmėsi organizuoti sukilėlių štabą. Generalinio štabo viršininkas plk. lt. J. Gričius organizavo kautynių vienetus (grupes), duodamas atitinkamus įsakymus.

J. Budrys štabą sudarė daugiausia iš šaulių sąjungoje tarnavusių karininkų. Savo padėjėju paskyrė kpt. Pr. Klimaitį, štabo viršininku kpt. J. Tomkų, operacijų skyriaus viršininku kpt. J. Šarauką ir keleto karininkų antraeilėm pareigoms.

Propagandos ir spaudos informacijos skyrių sudarė sąjungos sekretorius A. Mantautas-Marcinkevičius ir žurnalistas Juozas Pruskas.

Sanitarijos tarnybą sudarė karo gydytojai, Petraitis, Stančius ir Stasiūnas.

Sukilėlių štaban patarėjų politiniams reikalams E. Galvanauskas paskyrė dr. J. Purickį, buvusį užsienio reikalų ministerį, gerai mokėjusį vokiečių ir prancūzų kalbas. J. Purickis veikė Peteraičio slapyvardžiu. J. Budriui persikėlus į Klaipėdos kraštą, jo štaban stėjo daug klaipėdiečių lietuvininkų.

Kautynių vienetus, rinktinės (tuomet grupės) organizavo vadai, paskirti "pasiūlant", ir nė vienas neatsisakė. Apskritai, norinčių vykti ir sukilime dalyvauti karininkų buvo labai daug. Sauvališka išvyktį, be viršininko žinios nieks nedrįso, nes tai būtų pagėimas iš dalinio.

I-ji rinktinė (grupė) organizavo si ir susitelkė Kaune. Rinktinės vadas buvo majoras Jonas Išlinskas (Aukštuolis). Ši rinktinė buvo di-

Jaunas Klaipėdos krašto sukilėlis 1923 m. (Iš Br. Kvickio archyvo)

Sukilėlių raitelių vadai 1923 m. Klaipėdos krašte. Viduryje — kavalerijos viršininkas vyr. lt. Kazimieras Labutis. Jo padėjėjai: kairėje — lt. Petras Balzarus ir dešinėje — lt. Izidorius Kraunaitis.

Mažosios Lietuvos veikėjai. Iš kairės į dešinę: buvęs Mažosios Lietuvos tarybos pirmininkas Kristupas Lekšas (1872-1941), Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto pirmininkas Martynas Jankus (1858-1946) ir Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto vicepir. Jurgis Strėlys (1864-1938) (Iš Br. Kvickio archyvo)

džiausia, jai buvo pavestas vienas iš svarbiausių uždavinių — užimti Klaipėdą. Rinktinė susidėjo daugiausia iš Kauno įgulos karių.

I-ji kuopa — karo mokyklos V. laidos kariūnai, apie 90 vyrų, jau bebaigę mokymą. Kuopos vadas kpt. J. Astupėnas.

2-ją kuopą sudarė karo mokyklos VI laidos kariūnai, apie 50 vyrų, neper seniai priimtų į karo mokyklą ir dar pakankamai neapmokytų. Šiai kuopai buvo priskirta du šaulių būriai, vienas iš Perlojos ir antrasis iš Kauno ir apylinkių. Kuopos vadas kpt. E. Noreika.

3-ją kuopą sudarė Kauno karo komendantūros karo policijos mokykla, apie 100 vyrų. Vadu šios kuopos buvo vyr. lt. Kaufmanas. Tai buvo Kauno komendantūros karo policijos I-ji kuopa.

4-ją kuopą sudarė karo policijos 2-ji kuopa. Ši kuopa buvo nedidelė. Vadas — kpt. Iljaševičius.

5-ją kuopą sudarė 5 pėst. pulko kariai, apie 50 vyrų. Šiai kuopai jau Klaipėdos krašte buvo priskirtas dar ir nedidelis šaulių būrys. Vadovavo kpt. Strielnikas.

Viso mjr. Išlinsko valdžioje buvo 400-450 karių ir šaulių.

II-ji rinktinė organizavosi ir susitelkė Panevėžyje. Pradžioje šią rinktinę organizavo mjr. Jakštas, bet greitai vadovavimą perėmė kpt. M. Kalmantas (Bajoras). Ši rinktinė buvo skirta Pagėgiams ir apylinkėi užimti. Šioje rinktinėje buvo 3 kuopos, po 100 vyrų. Pirmąją kuopą sudarė vien 8 pėst. pulko mokomos kuopos kariai. Vadovavo lt. Vilkotaras Burokevičius. Kitas dvi kuopas sudarė daugiausia šauliai, kai kurie atvykę iš Kauno. Kas buvo kuopų vadais, nepavyko išaiškinti.

Kulkosvaidininkai visose kuopose buvo vien 8 pėst. pulko kariai.

III-čia rinktinė sudarė daugiausia šauliai. Joje buvo daug atsargos karių, jau pasižymėjusių nepriklausomybės kovose. Rinktinė buvo skirta Šilutei ir apylinkėi užimti, kuopos nebuvo didelės. Rinktinė susitelkė Vilkaviškio kareivinėse. Atvy-

kus į Kauną, gelžkelio stovyje rinktinės vadovavimą perėmė mjr. Jakštas (Kavaitis). Iš atvykusių šaulių sudarė dvi kuopas, paskyrė vadus ir kitus pareigūnus, rinktinė tuoj susodinta į traukinį ir nuvežta į Tauragę.

Kavalerijos viršininku, tiksliau eskadrono vadu, buvo vyr. lt. Kazimieras Labutis, padėjėjas — būrių vadai lt. Izidorius Kraunaitis ir lt. Petras Balzarus. K. Labutis eskadroną suorganizavo vien iš gusarų pulko karių. Jame buvo 3 būriai, apie 100 gusarų. Eskadronas sudarė atskirą vienetą ir buvo tiesioginėje sukilėlių vado J. Budrio valdžioje.

Ryšių viršininku buvo kpt. Augustas Kynas. Jo pareiga buvo palaikyti sukilėlių ryšį su Kaunu ir tarpe rinktinė. Rinktinės neturėjo ryšių pareigūnų ir priemonių. Kretingoje ir Tauragėje buvo pastatyti "Juzo" telegrafo aparatai, tai buvo daroma labai slapta. Sausio 9 d. ryšiai su Kaunu jau veikė normaliai.

Savanorių šaulių tarpe buvo daug studentų ir moksleivių. Moralinis lygis sukilėlių buvo labai aukštas, tačiau jų aprūpinimas buvo silpnas.

Vadų priežiūroje susitelkusios rinktinės gelžkelio vyko į Klaipėdos kraštą ir tenai perėjo sukilėlių vado J. Budrio valdžion.

Vadams ir visiems sukilėliams buvo duoti griežti įsakymai pagal ministerio pirmininko E. Galvanausko nurodymus: "Apguliti Klaipėdą, vengti aukų, pradėti kietą propagandinį puolimą prancūzų kalba, nukreiptą į prancūzų karus. Įspėti Petisnė, kad sukilėliai kariauja ne prieš prancūzus, bet prieš vokiškąją direktorią. Tikslas priversti Klaipėdą pasiduoti su mažiausiomis sąlygomis ir prancūzų aukomis" (žiūr. E. Galvanauskas, Kovą dėl Klaipėdos, Draugas 1961 m. Nr. 22).

Anot J. Budrio, E. Galvanauskas tarė: "Turite suprasti vieną dalyką, saugokite prancū-

zų karus, nešaudykite į juos, nebent jie jus puldytų... Nesukubėkite eiti į miestą, apgulkite jį... Delskite". (Žiūr. J. Budrys, Klaipėda ir E. Galvanauskas, Draugas 1962 m. lapkr. 28 d.). Tenka pastebėti, kad J. Budrys tiksliai vykdė min. pirm. E. Galvanausko nurodymus, rodė didelę kantrybę, nors jam dėl delsimo buvo daromi ir priekaištai. Tokios buvo politinės sąlygos ir aplinkybės.

Rinktinės žygiui buvo paruoštos paskubomis. Visi sukilėliai persirengė civiliais rūbais pakeleje, tik batai pasiliko kariški. Rankovėje turėjo žalią juostą su užrašu "M. L. S." (Mažosios Lietuvos Savanoris). Įsakyla buvo vaidinti klaipėdiečius sukilėlius, nesisakyti, kad atvyko iš Lietuvos. Neturėti su savimi jokių dokumentų, laiškų ir raštelių. Neminėti karininkų laipsnių, yra tik vadai. Dalinių pavadinimus vartoti vokiškai: kompanija, eilės ir t.t. Vyresnieji vadai karininkai pakeitė savo pavardes.

Ginklai buvo vien lengvi, vokiški šautuvai ir kulkosvaidžiai. Šovinių įsakytą neimti, šovinius imti kaspinais ir juostomis, pasikabinanti ant kaklo arba laikyti juos klenėse. Vežimų ir virtuvinių nebuvo leista imti. Maisto buvo įsakytą pasiimti su savimi trims dienoms.

Klaipėdos krašte buvo liepta nieko neimti veltui, viską reikia pirkti ir tinkamai užmokėti. Nedaryti jokių rekvizicijų. Vadai gavo stambias pinigų sumas vokiškais markėmis, kurios tada buvo labai numukę.

Areštų ir suėmimų vengti. Iš vietos policijos, jei asmuo įtartinas, atimti šaunamąjį ginklą, palikti tik šaltąjį ir pasakyti, kad ir toliau eity savo pareigas.

Sukilėliams buvo uždrausta gerti alkoholinius gėrimus.

Sukilimas

1923 metų sausio 9 d. lietuvininkai paskelbė manifestą Klaipėdos krašto gyventojams, kad: Vyriausią valdžią perima Vyriausias Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas, kad senoji Freištatų šalininkų direktorija atstatyta. Naujoji direktorija pavedama sudaryti Erdmonui Simonaičiui. Gyventojai šią žinią sutiko palankiai. Tai buvo sukilimo pradžia. Bet pasirašiusieji manifestą turėjo slėptis. Pradžioje Petisnė įstaiga nesuorientavo, ką tai reiškia, laikė tai tik eiliniu lietuvininkų triukšmu. Freištatiniškai ieško-

jo ir norėjo suimti manifestą pasirašiusius ir terorizavo Lietuvos konsulą Žilų.

Pagėgių užėmimas

II-ji kpt. M. Kalmantas (Bajoras) rinktinė, susiorganizavusi ir susitelkusi Panevėžyje, sausio 9 d. išvyko iš Panevėžio. Pakelė prie rinktinės prisijungė lt. Iz. Kraunačio raitelių būrys. Tik kelionėje rinktinė buvo pasakyta kur vykstama ir paaiškintas uždavinys. Tauragė pasiekė naktį iš sausio 9 į 10 d. Išlipė iš vagonų, per Lauksargius vyrai vyko į Pagėgius. Pasienį perėjo sausio 10 d. auštant. Priekinėje saugoje jo-

jo lt. Iz. Kraunačio raiteliai, apie 30 gusarų, jau persirengusių civiliais rūbais kaip ir visi kiti. Pagėgiams pasiekti pavakareje. Jie užimti buvo be kliūčių. Pagėgiuose buvo rastas tik vienas prancūzas, pasienio pasų kontrolės tarnautojas. Jisai nebuvo suimtas, nes paaiškėjo, kad yra palankus lietuviams. Lauksargiuose ir Panemunėje prie tiltų buvo pastatytos užvaros. Rinktinė pasiliko stovėti vietoje, kol gavo įsakymą vykti į Klaipėdą. Ryšį su sukilėlių vadu J. Budriu palaikė per Lauksargius, Tauragė ir Kretingą.

(Nukelta į 3 pusl.)

PR 8-3229

DR. ANNA BALIUNAS

2858 West 63rd Street

AKIŲ, AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS LIGOS

Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS**DR. FANG C. LU**

Akusierija ir moterų ligos

Ginekologinė chirurgija

6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446

8007 W. 83 Pl., Justice, IL, 599-0500

Pirmą ligonius pagal susitarimą, jei neatsiliepia, skambinti 374-8012

DR. C. K. BOBELIS

INKSTŲ IR ŠLAPOMO TAKŲ CHIRURGIJA

Tel. — 695-0533

FOX VALLEY MEDICAL CENTER

860 Summit Street

Route 58 — Elgin Illinois

Tel. ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233

DR. PETER T. BRAZIS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

2434 West 71st Street

Val. pirm. ketv. 1 iki 7 popiet, antr., penkt., 1-5 treč. ir šešt. tik susitarus.

Dr. Ant. Rudoko kabineta perėmė

DR. EDMUND E. CIARA

OPTOMETRISTAS

2709 West 51st Street

TEL. GR 6-2400

Val. pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antr., ir penkt. 10-4, treč., 10-3 val.

Ofs. tel. 735-4477 Rez. PR 8-6960

DR. E. DECKYS

GYDYTOJA IR CHIRURGE

Specialybė — Nervų ir Emocinės Ligos

CRAWFORD MEDICAL BUILDING

6449 So. Pulaski Road

Valandos pagal susitarimą

Rezid. Tel. — GI 8-0873

DR. W. M. EISIN-EISINAS

AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS

GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA

6132 So. Kedzie Ave., WA 5-2670

Valandos pagal susitarimą. Jei neatsiliepia, skambinti: MI 8-0001.

Tel. — BE 3-5893

DR. A. B. GLEVECKAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

Specialybė Akių Ligos

3907 West 103rd Street

Valandos pagal susitarimą

Ofiso telef. PR 8-2220

DR. JANINA JAKŠEVIČIUS

JOKSA

VAIKŲ LIGOS

2656 West 63rd Street

Pirmad., antr., ketvirtad. ir penkt. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 6 iki 8 val. vak., šeštad. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278

DR. A. JENKINS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

8844 West 63rd Street

Val. kasdien nuo 1-4 p. p. ir 6 iki 8 val. Treč. ir šeštad. uždaryta

DR. K. A. V. JUCAS

Board Eligible

American Board of Dermatology

SPECIALYBĖ ODO LIGOS

IR CHIRURGIJA

6324 North Milwaukee Avenue

Tel. 763-3310 266-8668

Visi telefonai 652-1381

DR. F. V. KAUNAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

1407 So. 49th Court, Cicero

Val. kasdien 10-12 ir 4-7 Treč. ir šeštad. tik susitarus.

Tel. ofiso ir buto Olympe 2-4159

DR. P. KISIELIUS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

1443 So. 50th Avenue, Cicero

Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. Išklyrus trečdienius.

Seštadieniais 12 iki 4 val. popiet.

Tel. REliance 5-1811

DR. WALTER J. KIRSTUX

(Lietuvius gydytojas)

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

3925 West 59th Street

Val.: pirmad., antr., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 val., p. p. 6-8 val. vak. šeštad. 12-2 val. p. p. 6-8 treč. uždaryta

Tel. WA 5-2670, neatsiliepęs skambinti 4471-0225. Valandos pagal susitarimą

DR. NINA KRAUCEL

KRIAUGELIONAITĖ

AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS

6132 So. Kedzie Avenue

Tel. WA 5-2670, neatsiliepęs skambinti 4471-0225. Valandos pagal susitarimą

DR. IRENA KURAS

GYDYTOJA IR CHIRURGE

KODIKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTE

MEDICAL BUILDING

7156 South Western Avenue

Valandos: Kasdien nuo 10 v. ryto iki 8 v. popiet. Treč. ir šeštad. nuo 10 v. ryto iki 1 v. popiet.

Ofiso telef. RE 7-1168

Rezid. telef. — 239-2919

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 6-9801

DR. J. MĖŠKAUSKAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

SPECIALYBĖ VIDAUS LIGOS

2454 West 71st Street

(71-os ir Campbell Ave. kampas)

Pirmad., antr., ketvirtad. ir penkt. nuo 3 val. popiet iki 7 v. vak. šeštad. nuo 9 v. ryto iki 11 val. ryto — tik susitarus.

DR. FRANK PLEČKAS

OPTOMETRISTAS

Kalba lietuviškai

2618 W. 71st St. — Tel. 737- 5149

Tikrina akis, Pritaiko akinius ir "contact lenses".

Val. pagal susitarimą. Uždaryta treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS

INKSTŲ, POSLES IR PROSTATO CHIRURGIJA

2656 W. 63rd Street

Val. antr., nuo 1 - 4 popiet ir ketvirtad. nuo 5 - 7 vakare

Ofiso tel. 776-2880; rez. 448-5545

DR. J. J. SIMONAITIS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS

Adresas: 4255 W. 63rd Street

Ofiso tel. RE 5-4410

Rezid. GR 6-0617

Valandos:

Vienas iš mūsų civilizacijos malonumų

Penkių jaunesniųjų grafikų paroda Čiurlionio galerijoje, Chicagoje

VYTAUTAS O. VIRKAU

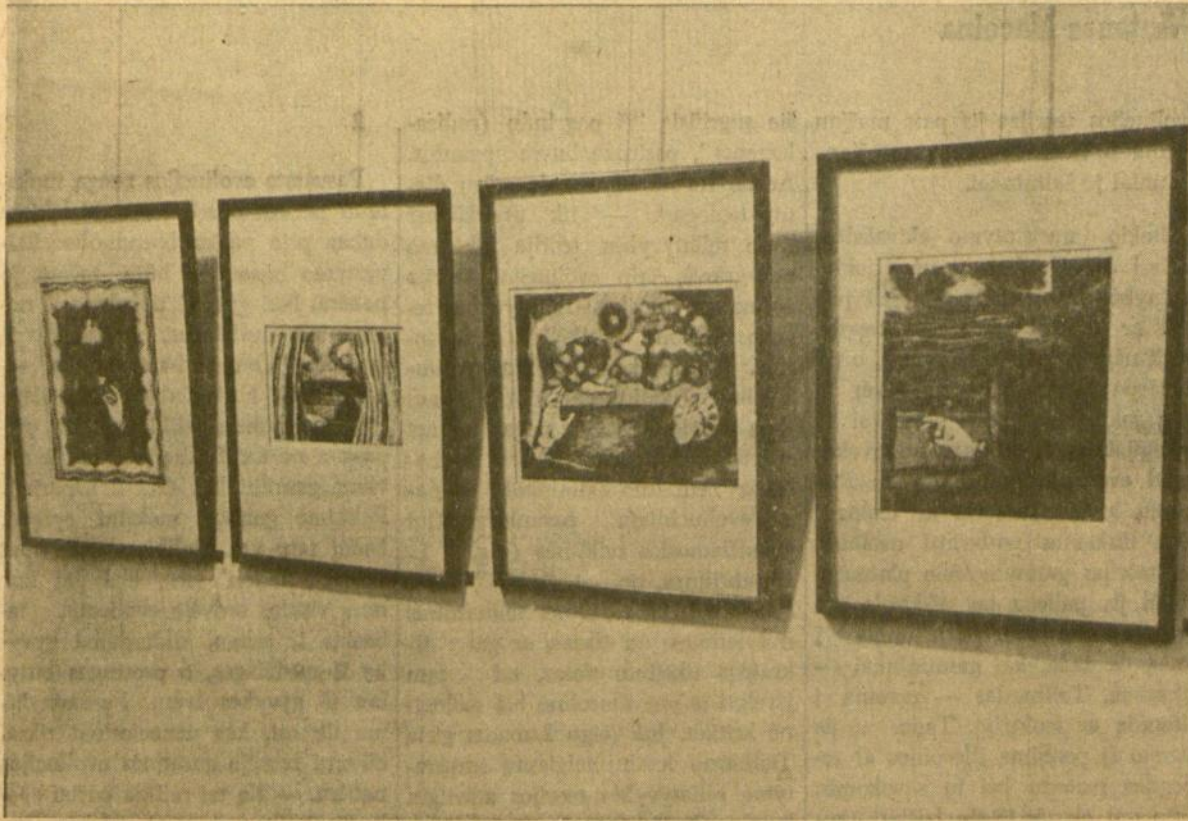
Penkių menininkų grafikos darbų paroda, atidaryta Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, praėjus penktadienį, tęsis iki gruodžio 16 d. Paroda puikiai įrodo jaunesniųjų dailininkų neįnėjamą talentą. Keturi yra Chicago Meno instituto auklėtiniai, o vienas atstovauja Vienos Meno akademijos tradicijoms.

Visi penki menininkai linke keisti praeities palikimą. Tradicinės formos išnyksta, tačiau atsiribojimas nuo praeities įvyksta lengvai, bet su tam tikra nostalgija, kuri pasireiškia daugumoje darbų. Ši nostalgija gal mažiausiai ryški Dailios Aleknienės darbuose, tačiau Henriko Blyskio darbuose pastebimas aiškus svyravimas tarp praeities formų ir šiandieninio pojūčio. Kęstučio Lapšio krištolinės linijos atiduoda duoklę šauriniam renesansui — detalių išieškojimas ir jų studija; Irenos Mitkutės darbuose vyrauja devyniolikto amžiaus galvutės tematika. Pati „clichés verre“ technika to paties laikotarpio skolinys, nors ir tuomet labai retai vartota Zitės Sodeikienės rudo tušo piešiniai primena senais laikais vartojamą sepiją, na o ir pati tematika — „kantičkos“ ir praeito šimtmečio lietuviškos tradicijos. Beveik visi menininkai vartoja lietuvišką tematiką, bet ji gerai įkomponuota į jų jau stipriai vartojamą stilių, todėl nesijaučia disonanso, ir žiūrovas be jokio sunkumo pripraukiamas, lengvai gali darbą analizuoti. Vien tik tai jau daug prisideda prie parodos aukšto lygio. Išryškinant dailininkų savitus bruožus, pažiūrėsime į juos atskirai.

Aleknienės darbai dvejojo pobūdžio — vieni švelnūs savo forma ir spalva, kiti stiprūs geometrišku mechanizmu. Piešiniai, kriauklės formos išieškojimas, kai kur lyg ausies ir kriauklės motyvas. (Kriauklė pridėta prie ausies primena jūros ošimą). Formos padidintos, gigantiškos, praranda savo pirmąją prasmę, paskirti ir funkcionuoja kaip grynos, savarankiškos formos, kai kada primenančios Georgia O'Keeffe. Kai kuriuose darbuose, ypač ofortuose, fragmentuota forma jungiasi į didesnes erdves, atitinkančias temą ir dvasinę nuotaiką, ir jos, lyg kokioj apoteozėj, išryškėja jau pilnai išbaigtose ofortuose, Nr. 1 ir Nr. 2.

Blyskio grafikoje atsispindi sudėtingas pasaulio vaizdas, fotooforto bendroji technika matyti lopeliai renesanso, Amerikos indėnų, anatomijos atlasų, kasdieniško vaizdų — inteligentiškas žiūrovas čia galėtų sau susidaryti ilgiausią sąrašą. Detalių sąrašas, žinoma, liktų tik sąrašas, bet čia Blyskis sugeba viską sujungti į naują visumą, kurioje atsispindi šiolaiškinis daugiavaizdis pasaulis labai sudėtingoj, kolažinėje kompozicijoje, kuriai kartais ne užtenka keturkampio ar apskritimo — kai kurios formos egzistuoja už jų rėmų, jau netelpiančios konvencionalinėje kompozicijoje, lyg atspindėdamos rokoko, veržlumą. Kolažinė kompozicija apjungia švelnūs tonai, suteikdami darbams poetinės galios. Smulkių formų kaleidoskopas puikiai susijungia, sudarydamas darnią visumą, nustumdamas betarpišką emocinį išgyvenimą, o tai kaip tik ir padaro kompoziciją suprantamą žiūrovui.

Lapšio darbai tvirtai įrėminti ryškaus piešinio tradicijoje, kur pati linija, be jokios pagalbos at-

Iš penkių grafikų parodos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje. Irenos Mitkutės ciklas „Sapnai su rankų palyda“.

Nuotrauka V. Noreikos

lieka visas dailininko norimas funkcijas. Ryškiausias, žiauriai siurrealistinis ciklas „Žmogus — lėlė“ taikomas lyg išryškinti žmogaus santykiams su komplikuotu dvidešimtojo amžiaus pasauliu. Lėlė, žaismas be sielos, igau na savo gyvenimą vaiko rankose, lyg staiga įsijungdama į aukšto voltažo tinklą. Lėlės — žmogaus gyvenimas priklauso nuo žaidėjų kaprizų. Lapšio darbai stengiasi padaryti žiūrovą pastabesniu savo aplinkai, žmonių klaidoms, civilizacijos ir tarpusavio nedarnumams. Toks tematikos išvystymas reikalauja iš

žiūrovo intelektualinio pratimo, o ne vien tik estetinio supratimo, kurį kaip tik Lapšys savo darbuose pastato antraeilio dalyku. Bet konvencionalus formalizmas ir kompozicija dailininkui nėra svetimas dalykas, ir jie, gerai susijungdami su intelektualizmo doze, sudaro puikią visumą.

Mitkutės darbai, įdomioji ir retai vartojamoji technika „clichés verre“ (stiklo negatyvas), puikiai atitinka jos savitą siurrealistinį sapnų pasaulį. „Sapnai su rankos palyda“ ciklo vaizdai, atrodė lyg būtų paimti iš kokio

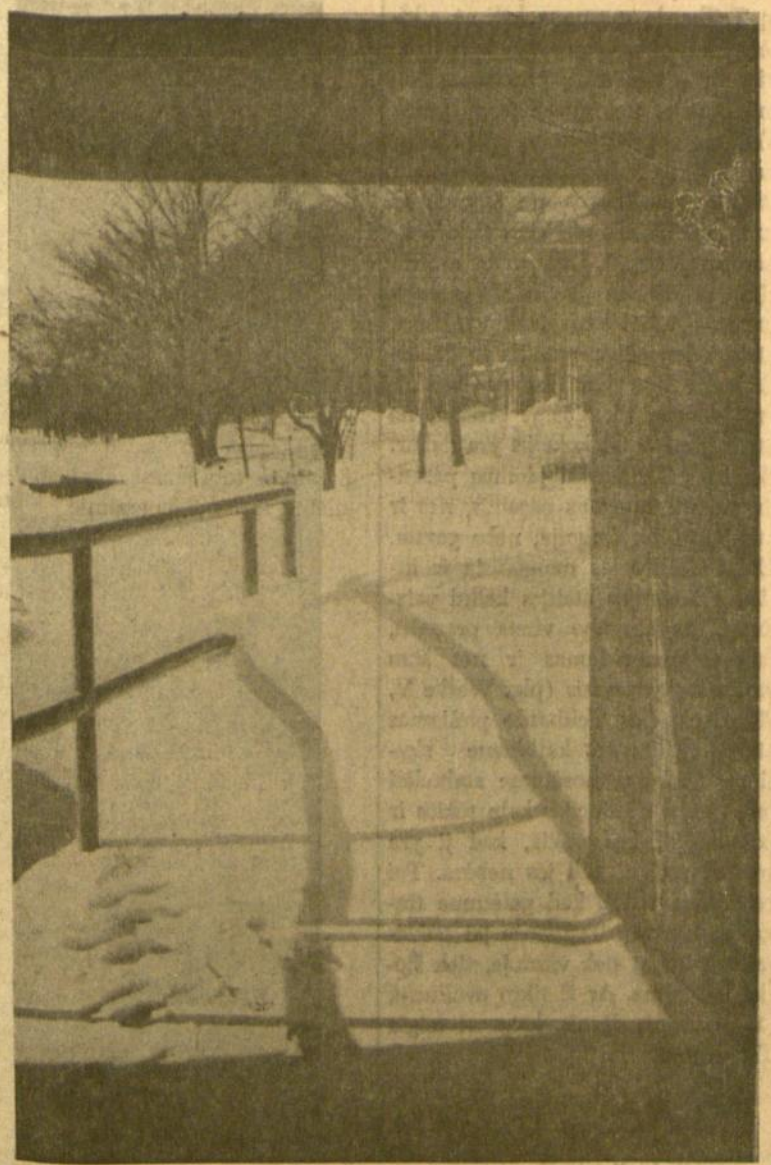
seno, priešfreudinio sapnininko. Foto-negatyvai įvairiomis techninėmis priemonėmis manipuluojami, ir juose susidaro liguisti, dviprasmiški vaizdai, kiek demoniški, apgyvendinti lyg nekaltai atrodančiomis pabaisomis — gotiškais vaizdais, kurie kiekvienu momentu gali prasiveržti iš paveiklo ir užgniaužti žiūrovą. Mitkutė nepasitenkina vien sienų papuošalu — jos grafika geriausiai funkcionuoja knygos pavidale, kurią žiūrovas turėtų vartoti vienu metu. Tokia knyga kaip tik ir yra parodoje, deja — ji apdengta ce-

lofanu, taigi reikia kitos progos ją apžiūrėti. (Tiesa, tie patys darbai kabo ir ant sienos — bet čia jie jau praranda savo intymumą). Mitkutė, kaip ir kiti menininkai šioje grupėje, mėgsta dirbti cikliška ir tą pačią techniką vartoja, iliustruodama knygos pavadinimą „Recherche du temps perdu“ (sic). Tikiuos, kad Mitkutė perskaitys visus septynis toms „A la recherche du temps perdu“ — ir pati pamatys, kaip tiksliai surado Marcel Proust pasaulį.

Sodeikienė pradėjo naują kryptį savo darbuose, sujungdama seną „kantičką“ tekstą ar „Pasakojimus“ su rudo tušo piešiniu. Tai įdomūs darbai, pilni detalių, kurios domina žiūrovą, kaip ir pats teksto skaitymas, o jo yra nemažai. Deja, parodos atidarymo metu tekstą skaityti buvo neįmanoma, taigi tuo metu jo funkcija buvo vien dekoratyvi. Vienas iš įdomiausių darbų yra iš „Pasakojimų“ ciklo, Nr. 55, kur stiprūs faktūriniai plėmai puikiai komponuojasi baltame popieriaus lape. Keturi iš jos darbų turi pasakiškus debesis; juos matyti vienas malonumas. Sodeikienė pasirinko sau labai įdomų uždavinį, tik dar reikia geriau išspresti kaligrafijos techniką — gal ne visuomet tos pačios raidės tinka visiems tekstams? Taip pat būtų verta pasvarstyti ar nereikėtų išlaikyti ir savotišką senų tekstų rašybą.

Lankytojams ši paroda suteikia puikią progą praturtinti savo grafikos kolekcijas labai prieinamomis kainomis. Grafika ir jos kolecionavimas yra vienas iš civilizacijos malonumų, o ši paroda kaip tik tokį malonumą ir gali suteikti. Parodą globoja Skaučių seserija.

Red. pastaba. Paroda dar atdara šiandien ir rytoj nuo 11 val. ryto iki 9 val. vak.

Nuotrauka J. Kasakaitės

Atsisveikinimas su namu

TAURA ZARANKAITĖ

*Tuščias namas.
Nebėra baldų,
Paveikslai nukabinti,
Spintos be indų,
Grindys nuogos,
Nebėr nė dulkių...*

*Išsikraustom!
Taip nužiuogome išgirde,
Kad gyvensime kitur.
O dabar man gelia širdį...*

*Čia gyvenau.
Čia mokiausi.
Čia buvau laiminga,
Nulūdus ir pilka.
Čia pažinau kiekvieną garsą:
Girgždėjimą grindų atsokusių lentų,
Barškėjimą langų
Ir skambučių tylų balsų,
Saukiantį prie durų.*

*Kiek kartų durų rankeną tėvelis taisė,
Mama grindis valė ir dulkes šluostė,
Visai į namą glostė.
Dabar mes jį paliekam.
„Kodėl?“, galvoja jis.
„Ar aš nesaugojau nuo šalčio ir nuo vėjo
Jus per dienas, naktis?
Kodėl mane paliekatė? Kodėl?“*

*Ir man jo gaila.
Nors tai tik plytos, cementas ir lentos,
Ne žmogus,
Ne gyvas daiktas — man jo gaila.*

*Ir prisėdau: tave aš atsiminsiu
Ne tokį tuščią, koks dabar esi —
Prisiminimus tavo kambariai man bus
Vaičystės valandų ir meilės kupini.*

Detroit, 1973. III. 31

Klaipėdos sukilimas

(Atkelta iš 2 pusl.)

Šilutės užėmimas

III-ji rinktinė, majoro Jakšto (Kalvaičio), buvo pati mažiausia, vos dviejų kuopų. Uždavinys: užimti Šilutę, kur buvo įsikūręs Mažosios Lietuvos Vyriausias gelbėjimo komitetas. Iš Kauno rinktinė išvyko į Kaišiadorius, Kaišiadoryse prastovėjo vieną dieną ir išvyko į Tauragę. Iš Tauragės vyko į Naumiestį. Nakties metu prie Kuliešių gyvenvietės perėjo sieną ir nužygiavo į Šilutę, kuri buvo užimta be kiliūčių. Šilutę buvo pasistengta užimti anksčiau, nes čia buvo įsikūręs, kaip sakytą, Vyr. Maž. Lietuvos gelbėjimo komitetas. Dienos metu Šilutėje įvyko tūkstantinės minios mitingas. Jame kalbėjo klaipėdiečiai lietuvninkai ir aiškino, kad visas kraštas jau sukilo prieš vokišką direktorią. Sudaryta nauja Ed. Simonaičio direktorija, kuri dabar perėmė valdžią. Tą pat dieną į Šilutę buvo atvykę 3 prancūzai, jų tarpe vienas karininkas. Atvyko patirti, kas Šilutėje darosi. Jie buvo internuoti, bet nesuimti. Aplink Šilutę buvo pastatyti lauko sargybos, į Rusnę sausio 10 d. buvo pasiųsta uždvara. Rinktinė liko stovėti vietoje, kol gavo įsakymą pasiųsti vieną kuopą prie Klaipėdos.

I-os rinktinės kėlionė ir žygis į Klaipėdą

Rinktinės vadas majoras Jonas Išlinskas (Aukštuolis) savo dalinius kėlionei sutelkė Kauno gelžkelio rampoje, Šančiuose. Joje buvo apie 500 vyrų drauge su dviem būriais raitelių. Ši rinktinė buvo stipriausia, nes uždavinys buvo svarbus, užimti Klaipėdą. Rinktinė bu-

vo ginkluota lengvais ginklais, kaip ir visi sukilėliai, sunkiųjų ginklų neturėta, pramatant, kad jie ir nebūs reikalingi, o sukilėliams tokių ir nedera turėti.

Sausio 9 d. rinktinė iš Kauno išvyko į Kaišiadorius, demonstruojanti, kad ruošiamasi pulti Vilnių. Vyr. Maž. Lietuvos gelbėjimo komitetas. Iš Kauno rinktinė išvyko į Kaišiadorius, Kaišiadoryse prastovėjo vieną dieną ir išvyko į Tauragę. Iš Tauragės vyko į Naumiestį. Nakties metu prie Kuliešių gyvenvietės perėjo sieną ir nužygiavo į Šilutę, kuri buvo užimta be kiliūčių. Šilutę buvo pasistengta užimti anksčiau, nes čia buvo įsikūręs, kaip sakytą, Vyr. Maž. Lietuvos gelbėjimo komitetas. Dienos metu Šilutėje įvyko tūkstantinės minios mitingas. Jame kalbėjo klaipėdiečiai lietuvninkai ir aiškino, kad visas kraštas jau sukilo prieš vokišką direktorią. Sudaryta nauja Ed. Simonaičio direktorija, kuri dabar perėmė valdžią. Tą pat dieną į Šilutę buvo atvykę 3 prancūzai, jų tarpe vienas karininkas. Atvyko patirti, kas Šilutėje darosi. Jie buvo internuoti, bet nesuimti. Aplink Šilutę buvo pastatyti lauko sargybos, į Rusnę sausio 10 d. buvo pasiųsta uždvara. Rinktinė liko stovėti vietoje, kol gavo įsakymą pasiųsti vieną kuopą prie Klaipėdos.

Iš Kaišiadorių traukinys per Jonavą, Radviliškį, Saulius atvyko į Mažeikius. Mažeikiuose vagonai buvo užplombuoti, nes teko vykti per Latvijos teritoriją į Priekulę. Traukinys susivėlino ir prie Kretingos atvyko apie 8 val. ryto. Traukinys sustojo, 2 kilometrus neprivažiavęs Kretingos stoties. Čia rinktinę pastatė J. Budrys drauge su savo štabu. Rinktinės vadas mjr. J. Išlinskas, raitelių vadas K. Labutis ir kiti vadai prisistatė ir perėjo į J. Budrio valdžion.

Rinktinė pasiskubino išlipti iš traukinio ir išsiriškiavo. Saulutė jau buvo aukštai patekėjusi. J. Budrys įsakė rinktinę neiti per Kretingą, bet apeiti miestą iš rytų pusės. Traukinys patirtas, kas Šilutėje darosi. Jie buvo internuoti, bet nesuimti. Aplink Šilutę buvo pastatyti lauko sargybos, į Rusnę sausio 10 d. buvo pasiųsta uždvara. Rinktinė liko stovėti vietoje, kol gavo įsakymą pasiųsti vieną kuopą prie Klaipėdos.

Lietuviai sukilėliai Klaipėdos krašte, Šilutėje, 1923 m.

(Iš Br. Kvickio archyvo)

išstatytas stiprios sargybos, ypač prie plentų, einančių į Klaipėdą.

J. Budrys ir jo štabas sausio 9 d. jau buvo Kretingoje. Sausio 10 d. Kretingoje buvo ir E. Simonaitis. Veikta bendrai. Kretingoje ir Palangos buvo susitelkę šauliai, apytikriai būrio pajėgumo vienetai. Kretingos šaulių būryje buvo šaulių, atvykusių iš Kauno, Trakų ir kitų apylinkių. J. Budrys įsakė Kretingos būriui užimti Bajorų gyvenvietę, o Palangos būriui Nemerzetę, Klaipėdos krašte, prie jūros.

Juozas Grybauskas apėjo Bajorų gyvenvietę iš vienos pusės, o ltn. Girčius iš kitos pusės ir Bajorus užėmė be pasipriešinimo. Užėmė Bajorus, J. Grybauskas drauge su ltn. Girčiumi tuoj pat sausio 10 d. išvyko į Kretingą, kurią užėmė ir sustojo nakvynei. Į Bajorus drauge su E. Simonaičiu atvyko ryšių viršininkas kpt. A. Kynas, kuris čia pasiliko iki sekančios dienos ryto. Tą pat dieną pavakareje Palangoje esantis šaulių būrys užėmė Nemerzetę ir apsisėjo.

Dešinysis mjr. J. Išlinsko rinktinės sparnas buvo apsaugotas, tačiau kairysis buvo atviras. Kelias

Gargždai—Klaipėda nebuvo panaudotas nei sukilėlių, nei freištatinių.

Nakties laiku į sausio 11 d. J. Budrys įsakė kpt. E. Noreikai auštant užimti Bajorus, nes nebuvo gavęs žinios apie šios gyvenvietės užėmimą. Kpt. E. Noreika auštant priėjo kautynių tvarkoje prie Bajorų gyvenvietės ir čia sutiko kpt. A. Kyną. Nustebo ir tuoj pranešė J. Budriui, kad Bajorai jau buvo šaulių užimti vakar, kurie iš čia nuvyko į Kretingą. Kpt. E. Noreika su kuopa grįžo.

Sausio 11 d. J. Budrys įsakė testį žygi. Pagrindinės jėgos — mjr. J. Išlinsko rinktinė drauge su J. Budriu ir jo štabu žygiavo keliu: Toliai, Valėnai, dv. Radeliai, Klaipėda. Šalutinė vora, kpt. E. Noreikos kuopa, žygiavo: Kretingalė, Blusiai, dv. Tauralaikis, Klaipėda. Tą žygį vyko abipus Dangės upelio. Uždavinys rinktinę žygiuoti iki sąlyčio sudarymo su freištatinkiniais, kol susitikus su priešu. Šaudyti buvo draudžiama, nors pasitaikydavo, kad kai kurie karštuoliai paleisda vieną kitą šūvį.

Sausio 11 d. Kretingalėje esantis

šaulių būrys nužygiavo į Girulius, netrukus į Girulius atvyko ir Palangos šaulių būrys iš Nemerzetės ir ten sustojo.

Zygis į Klaipėdą sausio 11 d. buvo pradėtas truputį pavėluotai, žygiuota neskubant. Pakelėje sukilėliai sutiko daug vietos gyventojų, grįžtančių iš Klaipėdos turgaus. Jie patvirtino, kad Klaipėdoje freištatinninkai ruošiasi gintis. Freištatinninkai kalbėjo, kad juos puola didelės jėgos, bet kas per vienos tos jėgos ir kas joms vadovauja, jie nežino.

Vietos gyventojai klausinėjo sukilėlius, iš kur jie ir su kuo kariauja. Jiems buvo aiškinama, kad yra sukilėliai-savanoriai kariauja su freiš-

tatininko Petisnė direktorija. Gyventojai tuo netikėjo ir, pamatę sukilėlių raitelius, sakydavo: „Kokie iš jūs freivilgiai, kad ant arklio sėdite kaip ant šitūlės (reiškia mokant joti) ir dar sakot, kad freivilgiai“.

Vietos gyventojų lietuvninkų tarpe buvo daug vyrų, tarnavusių vokiečių kavalerijoje, tad, pamatę sukilėlių raitelius ir pėstininkus, tuoj atspėdavo, kad jie yra ne savanoriai, bet gerai apmokyti kariai. Su jais nebuvo ginčijamasi, buvo elgiamasi mandagiai.

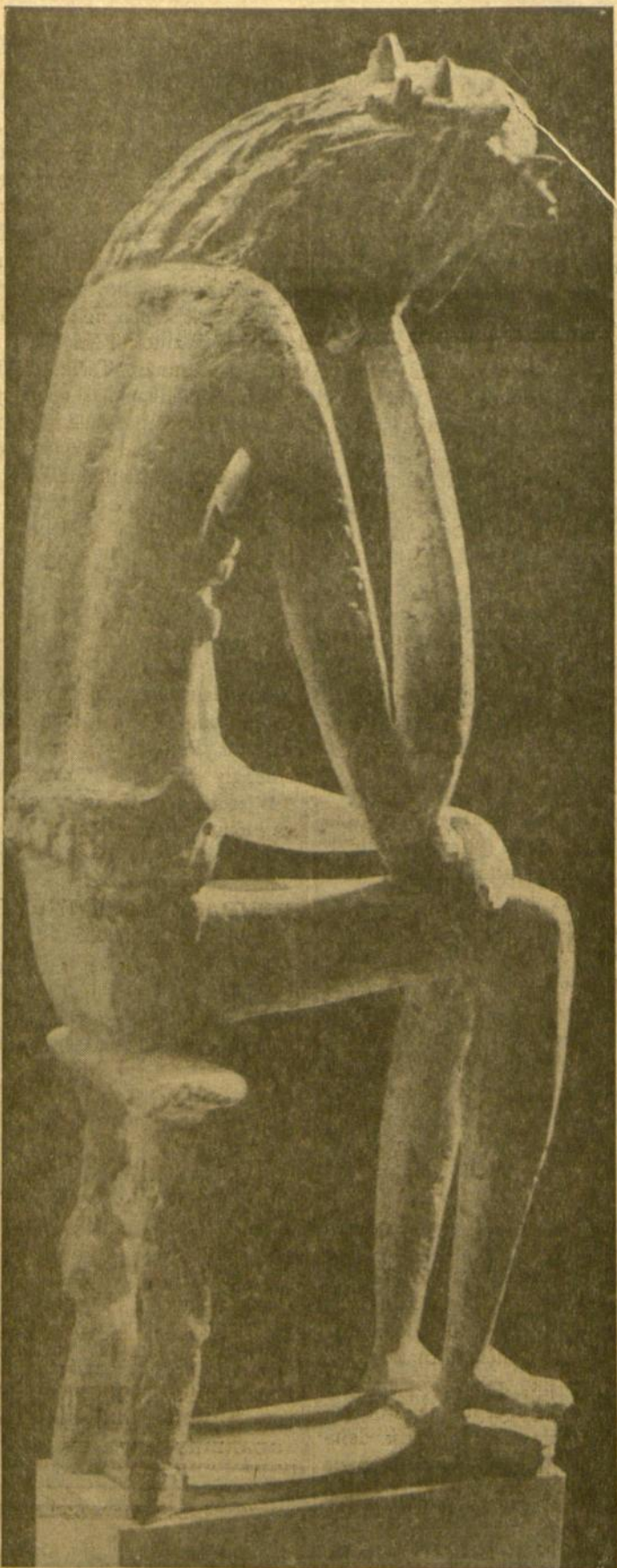
(Nukelta į 5 pusl.)

Pastarajame laiške apie evoliuciją Teilhardo mąstyme kėlėme aiškų nuostatų evoliucijos bruožą, būtent: jos vartimą praeitimi. Nei medžiagoje, nei gyvybėje, pasak Teilhardo, evoliucijos nebėra. Ji einanti tikrai žmogaus sąmonėje. Ir štai, šis evoliucijos praeinamumas turi pagrindinės reikšmės tiek Teilhardo mąstymui, tiek pačios evoliucijos prigimčiai. Teilhardo mąstymą jis griežtai lenkia, kaip sakėme, ateities kryptimi: praeitis ir dabartis nebent jau jam vertės. Pasaulis yra įdomus, tik žiūrint priekin, ne atgal ir ne į tai, koks jis yra dabar. Betgi šis Teilhardui įdomus pasaulis yra tik žmogaus pasaulis, nes ir ateitį turi tik žmonija, nebe gamta. Užtat Teilhardas daugiausia ir atsideda žmonijos ateities keliui vaizduoti. Jis savaime virsta pranašu, pats to nenorėdamas ir net šiuo vardu kratydamasis (plg. Werke V, 98). Apie šias Teilhardo piešiamas ateities galimybes kalbėsime skyrium. Šį kartą norėtume stabtelėti prie pačios evoliucijos kaip tokios ir pasvarstyti, ką reiškia, kad ji yra buvusi, tačiau, kad jos nebėra. Tai reikalinga todėl, kad galėtume tinkamai įvertinti Teilhardo jai teikiamą vaidmenį tiek visoje, tiek šiosios pažinime. Ar iš tikro evoliucija yra kosminis dėsniš, kaip tai teigia Teilhardas?

1

Vienoje savo straipsnio "Pasaulėžiūra, evoliucija ir Teilhard de Chardin" vietoje Leonardas Dambriūnas rašo: "Kritikuodamas Teilhardą, Maceina turėtų aiškiai pasakyti, ar jis priima evoliuciją tokią, kaip ją supranta mokslas, ar ne" ("Aidai" 1973, nr. 5, p. 213). Klausimas yra atsakytinas, sykiu betgi ir paaiškinamas, nes jis daugiasprasmis pats savyje ir per daug suprashtintas sava išraiška; suprashtintas todėl, kad "šiandien kiekvienas mokslas kalba apie evoliuciją" (Melsen, 11), tačiau kiekvienas vis kita prasme: filosofijos evoliucija nėra juk tas pat, kas ir equidų evoliucija — nuo penkiapirščio, laipės didumo arkluko ligi vienapirščio mūsų dainų žirgo. Reikia tad manyti, kad L. Dambriūnas turi galvoje tik gamtamokslį. Bet ir vėl: ar esama šiandien bendros gamtamokslinės evoliucijos teorijos? Ar nėra kartais tiek teorijų, kiek gamtininkų ar bent svarbesnių jų mokyklų? O. A. Rabut pastebi, kad, skaitant Teilhardą, gaunama įspūdis, esą "tikrovė yra tik šitokia (vadinasi, tokia, kokią ją vaizduoja Teilhardas, Mc.) ir kad būtų nesąžininga regėti ją kitokią"; iš tikro betgi "faktų akivaizdoje yra galimas įvairus dvasios nusistatymas" (Rabut, 65). Pastarajame laiške esame minėję, jog paleontologiniai duomenys visiem gamtininkam yra tie patys. Tačiau išvadų esama labai įvairių. Įvairių todėl esama ir evoliucijos teorijų: L. Bolk, F. J. Buytendijk, M. Chapiro, H. Conrad-Martius, Th. Dobzhansky, A. Gehlen, G. Heberer, J. Huxley, J. Kálin, K. Lorenz, F. Meyr, P. Overhage, A. Portmann, A. Remane, B. Rensch, G. G. Simpson, M. A. Vandel, F. Wedderlich, H. Weinert — štai eilė gamtininkų, kurių kiekvienas yra daugiau ar mažiau kalbėjęs apie evoliuciją, ją aiškindamas vis kitaip.

Tiesa, jie visi sutaria, kad išsivystymo pasaulyje būta. Tačiau, kas jis yra savyje, kokių akstinų buvęs pažadintas, kaip yra ejęs laiko eigoje, kiek ilgai trukęs, kodėl dabar pasibaigęs — vis tai klausimai, į kuriuos atsakoma nekarta skirtingai — net iš esmės. P. Overhage net kalba apie "hipotezę, priežastinių aiškinimų bei interpretacijų tvaną, kuris plūsta iš neaprečiamos šiuo klausimu raštijos" (Das Problem der Humanisation, p. 6). Ar tad ne per anksti kalbėti apie "evoliuciją kaip ją mokslas supranta"? Nes evoliucijos gamtos mokslas šiandien dar nesuaprinta. Tai, pasak P. Overhagės, yra "ne kas kita, kaip bandymai duoti atsakymą atviram klausimui" (op. cit. p. 371). Prieš ketelį metų vienas Münsterio universitete studijavęs paleontologas — šiandien jis dėsto Manilos universitete — pastebėjo: "Paleontologinių duomenų

Vytautas Kašuba

Rūpintojėlis (Nuotr. V. Maželis)

esama tiek maža, jog tikras paleontologas tik šypsosi iš visų evoliucinių teorijų". Tai ta pati mintis, kurią reiškia ir Rabut: "Protui, kuris nori remtis faktais, čia nėra jokio tikrumo" (Rabut, 98). Todėl vien gamtininkai iš viso nekuria jokių evoliucijos teorijų: jiems per maža duomenų; kiti jų kuria labai atsargiai, neperžengdami turimų duomenų ir todėl stengiamiesi pasilikti dar gamtamokslui srityje; treči betgi paverčia savas evoliucijos teorijas išsistomis sistemomis kosminio matmens. Teilhardas priklauso prie šių pastarųjų.

Užtat būtų apsirikimas laikyti evoliucinę Teilhardo teoriją paskutiniu mokslo žodžiu, tarsi šalia jos nebūtų eilės kitų teorijų. Teilhardo teorija, kaip ją apibūdina šveicarų gamtininkas A. Portmannas, yra tik "vienas tarpsnis ilgame ir dar nebaigtame ginče" (Der Pheil des Humanum, Freiburg Br, 1960, p. 19), kadangi "biologiniai tyrinėjimai, pasak Overhagės, dar nėra pažengę tiek toli, jog galėtų pateikti galutinių išvadų. Mūsų kilmės problema dar negali būti vadinama gamtamoksliskai išspręsta" (op. cit. p. 7). Tai tinka kiekvienai evoliucijos sampratai. Tai tinka ir Teilhardui. Dar daugiau: Portmannas net pastebi, kad Teilhardo raštuose reikia "ypatingai atidžiai skirti, kas yra faktai kaip pradinio tyrinėjimo turinys (Bestand), o kas yra interpretacija, bandymai jungti bei suprasti, vadinasi, kas peržengia faktus" (op. cit. p. 22). Šitoks atidumas Teilhardo atveju yra, pasak Portmanno, reikalingas todėl, kad jo veiklauose "paleontologo darbo išdavas yra sulietos (zur Einheit geformt) su mistiniu skendėjimu gyvybės stebukle" (op. cit. p. 21). Nuosekliai tad tokio gamtamokslinio margu-myno akivaizdoje yra per bendra teigti, esą "mokslininkai evoliuciją vadina teorija ir net faktu"

(L. Dambriūnas, t. p.). Tokių, žinoma, esama. Tačiau esama ir tokių, kurie evoliucijos aiškinimus tebe laiko darbo hipotezėmis, be abejo, reikalingomis bei naudingomis, tačiau "tik tol, kol jos yra priimanamos kaip hipotezės, o ne kaip išsprendimai" (P. Overhage, op. cit. p. 371).

O pats Teilhardas — kaip jis žiūrėjo į evoliucijos teorijas? Pastarajame laiške esame sakę, kad Teilhardui evoliucija nėra nei faktas, nei teorija, o kosminis dėsniš arba kosminis matmuo, kuriuo turėtų remtis visos teorijos. Šiuo dėsniu ar matmenimi jis, rodos, niekur neabejoja. Tačiau ar Teilhardas buvo įsitikinęs, kad ir jo interpretacija arba teorinė sistema, teikta šiam dėsniui, yra neabejotina? — Štai klausimas, reikšmingas ir mūsų nusistatymui dabartinių evoliucijos teorijų atžvilgiu.

1925 m. tarptautiniame Žuranle "Scientia" Teilhardas paskelbė neilgą straipsnį, pavadintą "Gamtinė pasaulio istorija". Jau pačioje pirmojo skyrelio pradžioje skaitome būdingus žodžius: "Yra aišku, kad negalima įspėti, kas atsitiks su transformistine teorija ateityje. Mūsų palikuonys tikriausiai laikys mūsų šios gyvybės evoliucijos aiškinimus labai vaikiškais ir juos didžiai pataisys"; kas išliks, tai "žvilgis į organinių gyvybės formų priklauso tyrimų turinys (Bestand), o kas yra interpretacija, bandymai jungti bei suprasti, vadinasi, kas peržengia faktus" (op. cit. p. 22). Šitoks atidumas Teilhardo atveju yra, pasak Portmanno, reikalingas todėl, kad jo veiklauose "paleontologo darbo išdavas yra sulietos (zur Einheit geformt) su mistiniu skendėjimu gyvybės stebukle" (op. cit. p. 21). Nuosekliai tad tokio gamtamokslinio margu-myno akivaizdoje yra per bendra teigti, esą "mokslininkai evoliuciją vadina teorija ir net faktu"

evoliucijos teorijas jis pats mažiau vertina ir mažiau gina, negu šiandieniniai jo šalininkai.

Laiškai Teilhardo šalininkams (5)

Antanas Maceina

Evoliucijos teorijas jis pats mažiau vertina ir mažiau gina, negu šiandieniniai jo šalininkai.

Šitokio nusistatymo akivaizdoje persi dvi išvados: a. nėra jokios būtinybės filosofui ar teologui priimti ar atmesti evoliucijos teoriją, kol ji nėra gamtamokslio tiesa, o tik įvairi gamtininkų hipotezė; b. nėra jokios būtinybės filosofijai ar teologijai perdirbti savas sąvokas pagal evoliucijos teoriją. — Pirmuoju atveju filosofas ar teologas nėra tinkamas patikrinti evoliucinės teorijos gamtamokslio plotmėje. Todėl jis palieka jas aiškintis patiems gamtininkams. Jis įsijungia į ginčą tik tada, kai gamtininkai — sakysime, Teilhardas — pereina į filosofiją ar teologiją. Tada jis svarsto šį perėjimą filosofijos ar teologijos metodu bei jų sąvokomis. Taip yra elgęsis ir šių laiškų autorius. Antruoju atveju reikia nepamiršti, kad jokia gamtamokslinė teorija nei filosofijos, nei teologijos tiesų negrindžia, nes nepasiekia nei būties kaip tokios (filosofijos objektas), nei tikėjimo kaip laisvo apsisprendimo (teologijos objektas). Manyti, kad ta ar kita gamtamokslinė teorija, net ir virtusi gamtamokslio tiesa, keičia mūsų filosofiją, teologiją ir net dorovę, reiškia apgaudinėti patį save.

Teilhardo pavyzdys ir šiuo atveju gali būti mums pamoka. Jo šalininkai laiko jį didžiai pažangiu. Iš tikro tačiau naujų gamtamokslinių teorijų atžvilgiu jis buvo toks pat atžangus, kaip ir dauguma teologų. Jis taip lygiai nesuprato tikėjimo bei dorovės nepriklausomybės nuo šių teorijų, kaip to nesupranta dabar nė jo šalininkai. Tai labai vaizdingai parodo Teilhardo nusistatymas Albert Einsteino atžvilgiu. Prasidėjus po I pasaulinio karo smarkiai populiarėti reliatyvybės teorijai, ne vienas (net ir bolševikai) įžiūrėjo joje perversmą ne tik kosmologiniame pasaulėvaizdyje, bet ir ontologinėje, resp. teologinėje pasaulėžiūroje. Ir štai, Teilhardas kaip tik ir buvo vienas iš šių baimingųjų: Einsteino teoriją jis laikė didžiuliu pavojumi. Laiške H. de Lubacui (1930.VII.31) Teilhardas rašo: "Žurnalas 'Revue des questions scientifiques' prašo mane paskelbdinti straipsnį apie 'Le phénomène humain', kur man yra pasisekę išreikšti eilę gana svarbių dalykų — kai kuriais, tiesa, negalėčiau įsijungti į mokslo 'pažangininkus (avancés)'. Mano teiginys iš tikro skamba, kad žmogus yra raktas visatai suprasti (visata yra kiekvienam tikram mokslui nebeatgręžiamas kelias į dvasią). Tačiau, eidami pranašui Einsteiniui iš paskos, nemaža fizikų (arba plepių) pradeda skelbti baigtinį ir atgręžiamą (reversible) pasaulį, kuriame laikas turėtų užleisti vietą erdvei: ši laikoma galutine ir grindžiama tikrove. Visa tai man atrodo kaip ultra specializuotų smegenų geometrizacijos klaidėjimas (délire). Tokios idėjos iš pagrindų sugriautų bet kokį tikėjimą, bet kokią dorovę ir net bet koki norą tyrinėti. Ir vis dėlto jos sklinda visur. Štai kodėl aš ir įsirikiuoju į 'atžangininkus' (retardaires)" (cit. Lubac, 230-31; plg. Briefwechsel, 174-75). Lubacas pagiria šį Teilhardo nusistatymą kaip "sveiko žmogaus proto rimtumą", kuris sugebėjęs "atsispirti mokslinių madų traukai" (Briefwechsel, 174).

Be štai, praėjo pora dešimtmečių, Einsteino teorija buvo priimta — net ir sovietų — ir nieko neatšitiko: nesugriuvo, nei tikėjimas, nei dorovė, nežlugė nė noras tyrinėti. Teilhardo įsitikinimas, kad Einsteino teorija esanti tiek susijusi su tikėjimu bei dorovę, jog, ją priėmus,

šie sugrįšią "iš pagrindų (radicalement)", pasirodė buvęs apgaulus.

Ar tai ne nurodymas ir mūsų dienų teologam — tik atvirkščias? Kaip reliatyvybės teorija tikėjimo nesugriovė, taip evoliucijos teorija — net ir pasiekusi reliatyvybės teorijos tikrumo — tikėjimo nesustiprins. Įvairūs kosmologiniai pasaulėvaizdžiai gali tą ar kitą tikėjimo tiesą nušviesti, bet jie negali jos nei sugriauti, nei pastatyti. Štai ko neškiria Teilhardo šalininkai, teikdami evoliuciniam pasaulėvaizdžiui grindžiamos reikšmės (plg. L. Dambriūnas, op. cit. "Aidai" 1973, Nr. 5, p. 218). O ar Teilhardinis nušvietimas yra tikras, ar gal iš kraipos tikėjimo tiesas, tai tam įžvelgti ir yra filosofinė bei teologinė kritika. Juk jeigu Lubacas giria Teilhardo kritinį-neigiamą nusistatymą reliatyvybės teorijos atžvilgiu kaip sveiko žmogaus proto atspirtį mokslo madom, kodėl turėtų būti peikiamas toks pat nusistatymas evoliucijos teorijos atžvilgiu? Argi evoliucijos teorija šiandien yra geriau gamtamoksliskai pagrįsta, negu reliatyvybės teorija? Reliati-vybės teorijos šiandien niekas nėsapnuoja jungti su teologija. Tuo tarpu evoliucijos teorija yra pagimdžiusi išsivystusią teologijos mokyklą. Todėl šios mokyklos atžvilgiu ir reikia kritinio nusistatymo bei pasisakymo. Tai lygiai toks pat kelias, kuriuo savo metu yra ejęs ir Teilhardas ne tik ryšium su Einsteinu, bet ir su kitomis teorijomis, pvz. su geologijos ir geofizikos teorija, esą žemės reiškiniai periodiška banguoja (plg. Mensch, 10-81).

2

Pasvarstę evoliucijos rangą mokslinio pažinimo srityje, stabtelėkime dabar prie paties branduolio: išsivystymo pasaulyje būta, tačiau jo nebėra. Nei gyvybė nebekyla iš neorganinės medžiagos, nei žmogus iš gyvybės. "Omne vivum e vivo" — štai dėsniš, kuris dabar valdo visus gyvyšos gamtos reiškinys. Tai pripažįsta ne tik Teilhardas, bet ir sovietų gamtininkai (A. I. Oparin). Palikime gamtos mokslui spręsti, kodėl taip yra. Palikime taip pat 'science fiction' vilti, kad gal kur nors visatos erdvėje evoliucija tebeina ir toliau, kildindama gyvybę iš medžiagos, o protingas būtybės iš gyvybės lyčių. Pasvarstykim tik tai, kas neabejotinai tikra, būtent: žemėje gamtinės evoliucijos nebėra. — Ką tai reiškia pačiai evoliucijai? Kas yra tasai išsivystymas, kuris yra sustojęs — ne polsiui, bet kaip pabaiga?

a. Teilhardas dažnai kalba, kad pasaulis yra "ne kosmas, o kosmogenezė", vadinasi, ne pastovybė, o kintamybė, kurioje "srovė viena ir ta pati energija per medžiagėjimo, gyvybėjimo ir sąmonėjimo (reflexion) slenksčius" (Lex II, 79). Evoliucija esanti "išraiška šio perėjimo nuo kosmo būklės į kosmogenezės būklę" (Lex II, 80). Šia prasme ir sakoma, esą Teilhardas "statinio pasaulio viziją yra pakeitęs dinaminio pasaulio vizija" (H. Lubac, cit. Briefwechsel, 153; plg. Lex II, 81). Bet kaip visa tai atrodo akivaizdoje pasaulio, kuriame evoliucijos nebėra? Jeigu ir sutiktume su Teilhardu, kad evoliucija toliau vyksta žmogiškosios dvasios srityje arba

noosferoje, tai vis tiek medžiaga ir gyvybė pasiliktų šalia šio tolimesnio vyksmo: šių pasaulio sričių genėzė jau yra pasibaigus. Prieš mus tįso medžiaginis ir gyvybinis pasaulis toks, koks jis yra buvęs prieš milijonus, ar gal net milijardus metų. Ar tad galima kalbėti, kad pasaulis yra ne kosmas, o kosmogenezė, vadinasi, ne pastovus būsimas, o išsivystantis tapsmas? Be abejo, tiek medžiaga, tiek gyvybė juda bei kinta. Tačiau šis judėjimas bei kitimas nebėra evoliucinis, vadinasi, nebėra genėzė arba ko nors naujo kilmis. Gamtoje nebekyla nieko naujo. Ir tai — pabrėžiame dar sykį — trunka jau milijonus, ar net milijardus metų.

Jeigu tad stebime pasaulį tokį, koks jis yra dabar, o ne koks yra buvęs praityje, esame tiesiog vertę verčiami teigti Teilhardui priešinga prasme, atsiširdami į jį patį: nebeišsivystęs pasaulis yra kosmas, ne kosmogenezė. Paversti jį kosmogenezę reikėtų grąžinti jį į tokį padėtį, kurioje jis yra buvęs labai tolimoje praityje, bet kuri visiškai neabejotinai jo gyvenamos dabarties. Ar tad tiesa, kad Teilhardas statinį pasaulio vaizdą pakeitė dinaminio? Apie pasaulio dabartį Teilhardas nepasakė nieko, kas nebūtų buvę žinoma ir anksčiau. Juk išskyrus tik graikų eleatų mokyklą (Xenophanes, Parmenides, Zeno), kuri judėjimą bei kitimą laikė pojūčių apgaulė, visa Vakarų filosofija aiškino būti kaip slenkančią iš galimybės į tikrąją (de pontentia ad actum). Argi kitokia galėtų būti samprata pasaulio, kuris nebeišsivysto, o tik juda — iš tos pačios esamos galimybės vis į tą pačią tikrąją kaip anos galimybės išskleidimą? Energija susidėsto atomais bei molekulėmis ir pasilieka; gyvybė susidėsto rūšimis ir taip pat pasilieka. Šis gamtinis judėjimas neperžengia pasiekto išdavas ir nebėra toliau, grįždamas vis atgal ir kartodamasis be galo. Kalbėti tad, esą "evoliucijos filosofijoje esmės kategorija yra pakeista tapsmo arba proceso sąvoka, gi procesas nėra esmės išskleidimas, bet jos pakeitimas" (Paskus I, 2, 68), reiškia kal-

(Nukelta į 5 pusl.)

HOLD IT!

We have a savings plan for your financial future

... and you'll like saving with us. Ask your friends and neighbors about St. Anthony Savings!

Annual Yield	Quarterly Yield	Monthly Yield	CLASSES OF SAVINGS:	Minimum Deposit	Per Centage
7.437	7.418	7.372	4 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$10,000.00	7 1/2%
7.394	7.160	7.118	4 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 5,000.00	7%
7.083	6.992	6.843	2 1/2 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/2%
6.812	6.644	6.608	2 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/4%
6.541	6.387	6.332	1 year CERTIFICATE of DEPOSITS	\$ 1,000.00	6 1/4%
5.390			PAID-UP SAVINGS PASSBOOK	\$ 100.00	5 1/4%
5.124			OPTIONAL SAVINGS PASSBOOK	\$ 10.00	5%

PAS MUS NE VISI DARBININKAI YRA LIETUVIAI, BET KIEKVJENAME SKYRIUJE GALIMA SUSIKALBėti LIETUVISKAI.

Saint Anthony Savings MEMBER F.S.L.I.C. WASHINGTON, D.C.

1447 South 49th Court Cicero 60650
Telephone 656-6330 and 242-4395
JOSEPH F. GRIBAUŠKAS, Vėdėjas

Of en Mon. 9-8, Tues.-Thurs, Fri. 9-5, Sat. 9-1; Closed Wed. & Sun.

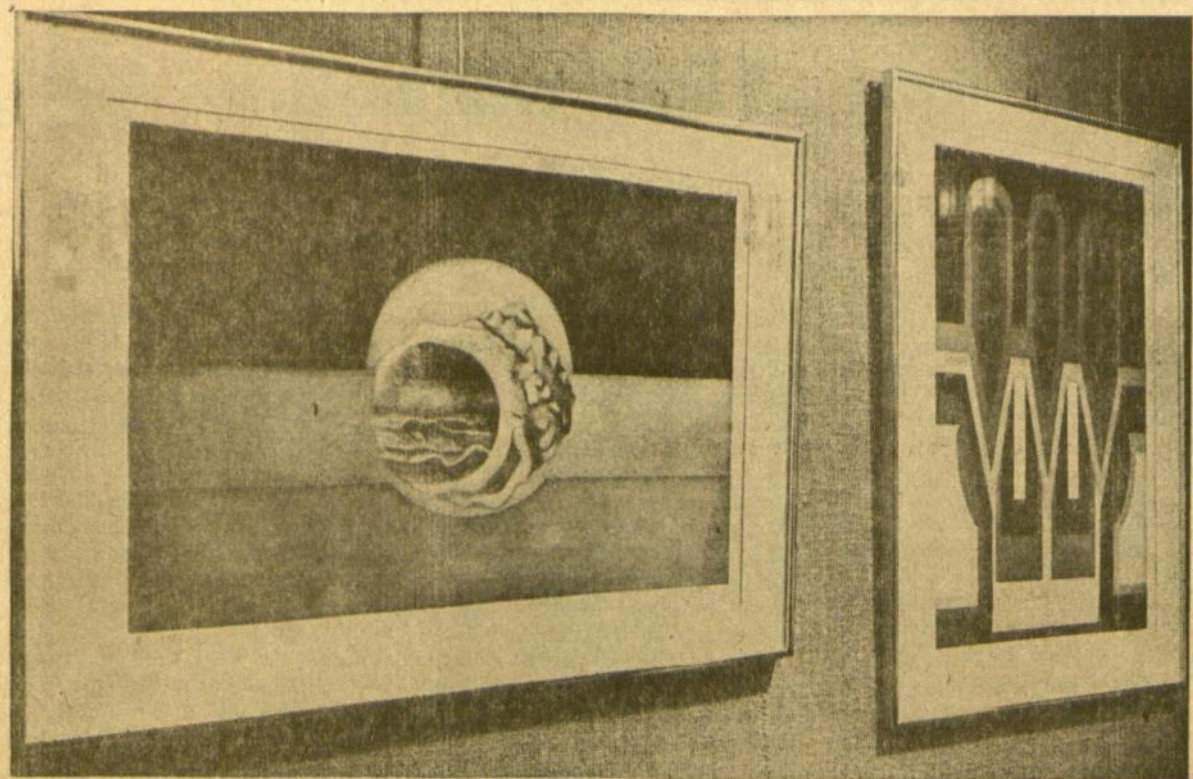
(Atkelta iš 4 pusl.)

bėti apie kadaise buvusią kosmogenezę, bet ne apie dabar esantį kosmą, kurio medžiaginė ir gyvybinė sąrangos nėra jokio esmės pakeitimo, o tik jos išskleidimas — vis tuo pačiu pavidalu. Nes čia nebėra to, ką A. Paškus vadina „augimas makrokosminėje plotmėje“ (I, 1, 16). Kur evoliucijos nebėra, ten yra augimas tik mikrokosminėje arba individualinėje plotmėje. O augimas individualinėje plotmėje yra išskleidimas tos pačios jau pradinėje galimybėje slypinčios esmės. Be evoliucinėje gamtoje „būtis vystymosi pradžioje lieka esmiškai ta pati, kaip ir jos augimo pabaigoje“ (Paškus, t. p.). Tai yra ne tik graikų filosofijos įžvalga, kaip aiškina Paškus, bet tai yra ir būtina išvada iš Teilhardo teiginio, esą gamtinis kosmas yra atsidūręs tarsi muziejuje. Juk jeigu gamtoje evoliucijos nebėra, tai tuomet visa jos sąrangą negali būti suvokiama nei kaip gryną pastovybę (Parmenido prasme), nes gamtoje viskas juda; nei kaip esmę keičiąs tapsmas (evoliucinė prasme), nes čia tas pat kyla vis iš to paties: iš gilės išaugos (judėjimas) vis užuolus, o ne baravyks (pastovumas). Bet tai ir yra ne kas kita, kaip aristoteliškai-scholastinė samprata: judėjimas yra perėjimas iš galimybės į tikrąybę. Ir šitokia samprata visiškai tiksliai nusako dabartinę pasaulio padėtį.

Ar tad senieji mąstytojai nebuvo kartais arčiau tikrosios pasaulio būklės, negu Teilhardas? Aristotelis, teigdamas esmės pastovumą kitime, kalbėjo apie pasaulio dabartį: pasaulio praeitis jam buvo nežinoma. Teilhardas, teigdamas esmės kitimą įvairiose genezėse (taip interpretuoja Teilhardą A. Paškus, I, 1, 16-17), turi galvoje pasaulio praeitį: pasaulio dabartis jam neįdomi. Tačiau argi mes gyvename buvusiam pasaulyje? Pasaulis kaip mūsų egzistencijos erdvė ir mūsų pažinimo objektas yra ne pasaulis prieš milijardus metų, bet šis apčiuopiamas, dabartinis pasaulis. O jis yra nebe kosmogenezė, bet jau kosmas, kildinąs savo daiktų esmę vis iš tos pačios jau esančios esmės. Kalbant Teilhardo terminais, konvergencijos (statmeninio telkimosi) dėsnis yra liovėsis veikti; yra likęs tik divergencijos (gulstinio sklaidimo) dėsnis: medžiaga ir gyvybė skleidžiasi platyn, bet nebekyla aukštyn. Be abejo, galima tokią pasaulį laikyti muziejiniu, nuobodžiu, sustingusiu ir juo nesidomėti. Tačiau negalima neigti jo tikrovės. Aristotelis kaip tik ir kreipė savo akis į šitokį pasaulį, nes tai yra mūsų pasaulis. Tuo tarpu Teilhardo žvilgis, visa jėga nukreiptas į ateitį, skrieja viršum šitokio pasaulio, o tuo pačiu ir viršum mūsų tikrovės.

b. Teilhardas svarsto kosmą laiko matmenimi (dimension). Ji ypač domina „organinis laikas“, vadinasi, toks laikas, kuris, „eidamas žingsnis po žingsnio negrįžtamai vis priekiu, gamina visumą“ (Lex II, 382). Šis „organinis laikas“ turi kryptį; jis nėra belytė slinktis, o eiga į tam tikrą tašką; jis ne tik ardo, bet ir kuria (plg. Lex II, 383). Tokio laiko atradimas, pasak Teilhardo, „naujai apipavidalinę visą mūsų patyrimo lauką“ (t. p.). Teilhardas priklauso senesiem mąstytojams, esą „būtį siejė su laiku tik iš viršaus“ (Lex II, 383). Tuo tarpu jam laikas yra paties kosmo matmuo, kaip ir evoliucija, nes evoliucija iš tikro ir yra ne kas kita, kaip kryptingas laikas, matuojamas augimu (plg. Lex II, 382-83).

Bet ir vėl: kaip visa tai suderinti su pasauliu, kuriame evoliucijos nebėra, vadinasi, su dabartiniu mūsų pasauliu? Mes žinome, kad ir gamta turi laiką. Tačiau šis gamtos laikas anaistoli nėra toks, kaip jį apibūdina Teilhardas. Be evoliucinės gamtos laikas yra belytis. Jis neturi krypties, vadinasi, taško, į kurį slinkty. Jis eina ratu. Evoliucijai medžiagoje bei gyvybėje baigusis, baigėsi ir ortogenezė (kryptingumas), kurią Teilhardas ypatingai pabrėžia, kadangi „be jos būtų tik sklaidymas“: gyvybės kilimo aukštyn esama tik ortogenezėje (Lex II, 223). Betgi dabartiniame gamtos pasaulyje

Penkių grafikų parodos detalė Ciurlonio galerijoje, Čiče goje. Žvilgsnis į Dalis Alekniešs darbus.

Nuotr. V. Noreikos

lyje gyvybės kilimo aukštyn kaip tik nebėra. Tuo pačiu nebėra ne ortogenezė. Ortogenezė — pasirodo esanti taip: pat tik pasaulio praeities reiškinys. Dabartiniame kosme ji neturi jokio atitiktens. Štai kodėl daugelis gamtininkų, stebėdami atidžiau dabartinę gamtą, ortogenezę evoliucijoje ir neigia. Tuo jie atitinka kosmo dabartį. Ar jie atitinka ir kosmo praeitį, klausimas lieka atviras.

Ir štai, kaip tik čia ir atsiskleidžia viso gamtinio kosmo neprasmingumas, žiūrint į šį kosmą evoliucijos žvilgiu. Jei evoliucija turi kryptį, tai ji, šio krypties taško traukiama (pasak Teilhardo, šis galutinis taškas yra Omega arba Dievas), yra palikusi užpakalyje tiek medžiagą, tiek gyvybę. Gamtinis kosmas buvuoja ir toliau, tačiau jis buvuoja tarsi kokia seniena, tarsi koks muziejinis rinkinys, tariant paties Teilhardo žodžiais (plg. Entste-hung, 28). Kokios prasmės turi šios senienos buvojimas milijardus metų? Dar blogiau: šis muziejinis rinkinys ir dauginasi. Tiesa, jis nebekyla aukštyn, bet jis sklinda platyn. Vis atsiranda atomų ir molekulių; vis gema esančios gyvybės individų eilės. Kodėl? Kokios prasmės turi šis gamtos judėjimas ratu? Nes priekiu jis nebeeina. Jo tikslas — žmogus jau pasiektas labai seniai. Jei gamtinis kosmas yra apspręstas žmogui kaip tiesioginiam savo tikslui savo genezėje, tai, šiai genezei baigusis, visas anas kosmas yra virstęs gryna neprasme: tiek savo buvojimu, tiek ypač savo dauginimusi.

Ši neprasme dar paryškėja, kai i evoliuciją įjungiamas Dievas: „Evoliucija pati gi nieko nekuria, o yra tik nuolatinio Dievo kūrimo išraiška erdvėje ir laike“ (Paškus I, 2, 68); „Dievas sukūrė pasaulį iš nieko ir toliau jį visą laiką palaiko, formuoja bei vysto“ (L. Dambriūnas, op. cit. p. 221). Jeigu taip iš tikro ir būtų, tai Dievas būtų panašus į tokį Europos ar Amerikos imonininką, kuris dar ir 1973 metais vis tebegamintų medinius arklius, nors jais niekas šiuose kraštuose jau nebearia. O gal evoliucijai pasibaigus, pasibaigė ir daiktų įga-

linimas „peržengti savo galias“ ir Dievo „tiesioginė įtaka“ pagamin-ti padarinių, kurių jie negalėtų patys vieni padaryti, kaip Dievo dalyvavimą evoliucijoje aiškina A. Paškus (t. p.)? Tai būtų logiškiausia išvada. Tačiau ji čia pat pažadintų klausimą: jei Dievas yra ne būtinas gamtai sklisti platyn, kodėl jis turėtų būti buvęs būtinas jai kilti aukštyn? Juk šis kilimas aukštyn Teilhardo teorijoje yra jau esančio daigo ar padėlio telkimas (concentration) arba, kaip Teilhardas žodžiškai sako, „perėjimas nuo liucijos žvilgiu. Jei evoliucija turi kryptį, tai ji, šio krypties taško traukiama (pasak Teilhardo, šis galutinis taškas yra Omega arba Dievas), yra palikusi užpakalyje tiek medžiagą, tiek gyvybę. Gamtinis kosmas buvuoja ir toliau, tačiau jis buvuoja tarsi kokia seniena, tarsi koks muziejinis rinkinys, tariant paties Teilhardo žodžiais (plg. Entste-hung, 28). Kokios prasmės turi šios senienos buvojimas milijardus metų? Dar blogiau: šis muziejinis rinkinys ir dauginasi. Tiesa, jis nebekyla aukštyn, bet jis sklinda platyn. Vis atsiranda atomų ir molekulių; vis gema esančios gyvybės individų eilės. Kodėl? Kokios prasmės turi šis gamtos judėjimas ratu? Nes priekiu jis nebeeina. Jo tikslas — žmogus jau pasiektas labai seniai. Jei gamtinis kosmas yra apspręstas žmogui kaip tiesioginiam savo tikslui savo genezėje, tai, šiai genezei baigusis, visas anas kosmas yra virstęs gryna neprasme: tiek savo buvojimu, tiek ypač savo dauginimusi.

Juodgi Dievą i evoliuciją nėra taip lengva, kaip daugeliui šiandien atrodo. Evoliucijos pabaiga gamtiniame kosme yra viena iš tokių sunkenybių: arba Dievas yra būtinas ir gamtos sklaidimui platyn (sakykime: viščiukui išsiperėti) arba jis nebuvo būtinas ne jos kilimui aukštyn (sakykime: aminu rūgštim susijungti į pirmą gyvą celą). Jeigu tačiau gamta skleistųsi ir dabar Dievo „tiesioginėje įtakoje“ (Paškus I, 2, 68), tai tokiu atveju Dievas būtų ne Kūrėjas, o tik žiedėjas,

nes čia jis juk nekurtų nieko iš nebūties, o tik skleistų pirminius daiktų diegus, visiškai neprasmingus, evoliucijos pralektus. Tai būtų iš tikro nereikalingas Dievo įjungimas į gamtos veiksmus, kuriuos ji atlieka savo galiomis. Bet, nereikalaudami Dievo gulstiniam kosmo sklaidimui, kokių pagrindu mes jo galime reikalaui statmeniniam kosmo kilimui, kuris, pasak Teilhardo, yra buvęs ne kas kita, kaip esančių pradmenų telkimas į vienį? Dievas-Kūrėjas yra tik tol, kol jis kuria iš nebūties. Kai tik ji paverčiame įgalintuoju „sukurtas priežastis peržengti savo galias“ (Paškus I, 2, 68); jis tampa platoniškojo žiedėjo arba demiurgo, atcinančiu pagalbom aniom priežastim, kadangi be jo, „jos vienos pačios negalėtų (to ar kito dalyko, Me.) padaryti“ (Paškus, t. p.). Tik iš kur mes žinome, kada ir ko „sukurtos priežastys pačios vienos negali padaryti? Evoliucijoje veikia Dievas todėl ir yra „deus ex machina“. Jis atsiranda visur, kur evoliucijos filosofija ar teologija užkliūva: „Ad adiuvandum me festina — Paskubėk man padėti!“; c. Evoliucijos pasibaigimas gamtiniame kosme yra, kaip matome, didžiulis klausimas ir pačiai evoliucijos prigimčiai. Visų pirma: ar gali evoliucija būti kosminis dėsnis ar kosminis matmuo, jeigu ji vieną dieną pasibaigia? Net jeigu ji ir vykty dvasios srityje toliau, tai gamtiniame kosmui ji vis dėlto nebebūtų joks dėsnis ir joks matmuo, kadangi čia jos iš viso nebėra. Gamtai ji būtų tik praeinanti apraška. O praeinanti apraška niekad negali būti struktūrinis dėsnis, kaip evoliuciją vadiną Teilhardas.

Antra: Teilhardas, teigia, esą visi daiktai, taigi ir medžiaga, turį „vidinę pusę (le dedans)“, ir evoliucijai esanti ne kas kita, kaip „nuola-

tinis šios „psichinės“ arba „radialinės“ energijos augimas laiko eigoje“ (Lex II, 26). Bet kai evoliucija gamtiniame kosme pasibaigia, ar tada išnyksta ir ana daiktų vidinė pusė? Ar dabartinė medžiaga ir gyvybė šios vidinės pusės nebeturi? Jei nebeturi, tai tada ši vidinė pusė irgi yra tik praeinanti apraška, nepriklausiusi nei medžiagos, nei gyvybės esmei. Tada dabartinė medžiaga nebeturi nė ano pradinio sąmonės diego: ji yra negyva tiesioginė ir pilnutinė šio žodžio prasme. O jeigu medžiaga liko tokia pat, kokia ji buvo evoliucijos pradžioje, tai kodėl joje esanti sąmonė arba ana „radialinė energija“ nebeauga ir toliau? Sąmonę medžiagoje lengva paversti prielaida ir ant jos statyti visą evoliucijos rūmą. Bet labai sunku ją pateisinti tada, kai evoliucijos nebėra, o medžiaga buvuoja ir toliau, nieko iš savęs neišvystydamas. Ar ši sustingusi medžiaga — „atomų pasaulis prilygsta sustingusiam rinkiniui“ (Teilhard) — tebeturi sąmonę? O jei tebeturi, tai kodėl ji yra „sustingęs rinkinys“?

Trečia: Teilhardas tvirtina, kad šalia entropijos (visatos sustingimas) ir ekspansijos (visatos plitimas) esama dar ir trečio dėsni — kompleksijos: „tai srovė, kuriai nusilenkia visi daiktai be išimties“ (Entstehung, 32). Iš šios daiktų kompleksijos kyla sąmonė, gyvybė, galop savisąmonė žmogaus dvasios pavidalu. Tačiau ir vėl: kodėl ši kompleksija nevisose medžiagoje ir nevisose gyvybėje eina ligi galo? Tik mikroskopinė medžiagos dalelė buvo kompleksijos dėsnio praeityje pakelta į aukštesnį laipsnį gyvybės pavidalu: keletas (o gal tik viena) amino rūgščių molekulių tapo gyvomis. Tik keletas (o gal tik viena pora) nežinomo gyvio individų tapo žmonėmis. Visi kiti atomai, visos kitos molekulės, visos kitos gyvių rūšys liko tokie, kokie buvę. Kodėl kompleksijos dėsnis, turįs, pasak Teilhardo, veikti visuose daiktuose „be išimties“, kaip tik tokią išimtį padarė, neįstengdamas ar gal „nenorėdamas“ visą medžiagą paversti gyvybe ir visą gyvybę dvasia? Kodėl ši kompleksija dabartiniame gamtiniame kosme iš viso nebeveikia? Būdamas toks pat dėsnis

kaip ir entropija, ji turėtų juk pasilikti tol, kol yra pasaulis. Štai eilė kritinių klausimų, kurie Teilhardo evoliucinės teorijos filosofinę pusę padaro labai abejotiną: filosofiniu atžvilgiu ši teorija pasirodo esanti tik užbraiža, pilna nepatvirtintų prielaidų ir neatsakytų bei neatsakomų klausimų. Šie klausimai kyla iš fakto, kad gamtiniame kosme evoliucijos nebėra. Tai faktas, pripažįstamas ne tik Teilhardo, bet, kiek autoriui žinoma, ir apskritai gamtininkų. Tačiau šis faktas nėra pakankamai apmąstytos tos ar kitos teorijos šviesoje. Autoriui net atrodo, kad kiekvienos evoliucinės teorijos išeities taškas turėtų būti ne tai, kad evoliucija yra buvusi praeityje, bet tai, kad jos nebėra dabartyje. Tik su evoliucijos pasibaigimu susidorojus filosofiskai, galima būtų nušviesti ir jos pradžioje bei eiga. Teilhardas evoliucijos nebuvimo gamtiniame kosme giliau nesvarsto: jis palieka jį kaip neįdomų ir žengia toliau į dvasios sritis. Bet kaip tik todėl jis ir neįstengia patelsinti pagrindinių savos teorijos prielaidų ir net pačios evoliucijos sampratos. (Bus daugiau)

FONDAS NETURTINGŲJŲ STUDIJOMS

Fall River vyskupija sudarė ketvirtadalio milijono dolerių fondą padėti neturtingųjų vaikams eiti mokslą aukštesniose mokyklose.

SALVOTOS PERSVIETIMAS RENTGENO SPINDULIAIS

Georgetowno universiteto, vadovaujamo jėzuitu, prof. dr. R. S. Ledley išrado būdą kaip rentgeno spinduliais daryti spalvotas žmogaus peršvietimo nuotraukas.

PUIKI KALĖDINĖ DOVANA

Tai pirmoji solistės GINOS ČAPKAUSKIENES plokštelė,

gaunama pas platintojus ir „Draugo“ administracijoje (kaina — \$8.00) arba šiuo adresu (su persiuntimu — \$6.75) Enterprises Belle — Art Engr. P. O. Box 122, La Salle 650, Que., Canada

PERSONAL SELF-PROTECTION

Apasugokit save ir savo mylimuosius nuo kriminalinių užpuolimų su šiuo preciziškai pagamintu, aukštos kokybės nemirtingu asarinių dujų ginklu. Sauna septynis kartus į sekundes. Tvirta metalo konstrukcija su patogiu saugiu gaiduku. Europiečių meistrių gaminti. Lengvai paspaudžiamas gaidukas. Nerelkalingas federalinis saunamų ginklų leidimas.

SEND \$19.95 ADD \$5.00 FOR 10 ROUNDS & LEATHER HOLSTER

GUARDIAN, DEPT. DD, BOX A * LONG ISLAND CITY, N.Y. 11101

A. TVERAS

LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBĖS Pardavimas ir taisymas

2646 W. 69th St., Tel. R.Epublic 7-1941

Philomena Says

CHICAGO SAVINGS IS NOW PAYING

5.39% 5.92% 6.003%

Annual Yield on 5% Passbook Accounts Daily Interest Annual Yield on 5% 90-Day Notice Accounts \$100 Minimum Annual Yield on 6% 90-Day Savings Certificate \$1,000 Minimum

6.81% 7.08% 7.35%

Annual Yield on 6% One Year Savings Certificate \$1,000 Minimum Annual Yield on 6% 30-Month Savings Certificate \$5,000 Minimum Annual Yield on 7% Four Year Savings Certificate \$1,000 Minimum

7 1/4%

on Four Year Savings Certificate \$10,000 Minimum

6.727%

Annual Yield

For 49 years, savers at near-\$100 million Chicago Savings have become accustomed to the highest rates permitted by law. It is possible to offer the above yield where earnings remain undisturbed and are compounded for a year or more.

CHICAGO savings and loan association

6245 south western avenue 476-7575

Passbook Savings Earn From Day of Deposit to Day of Withdrawal

WAGNER & SONS

Typewriters, Adding Machines & Checkwriters

Nuomoma — Parduoda — Taiso NAUJOS NAUDOTOS

Virš 50m. patikimas patarnavimas 5610 South Pulaski Road Phone — 581-4111

ROOSEVELT PICTURE FRAME COMPANY Manufacturers

Rankomis išpauštyti paveikslų rėmai, pritaikinti paveikslams ir skelbimams, rėmai — metalu aplieti rėmai.

2400 So. Oakley Ave., Chicago Tel. Virginia 7-7258 - 59

KONCERTINES YPATINGAS GITARAS IR KANKLES

DARO PAGAL UZSAKYMĄ IR TAIŠO STYGINIUS MUZIROS INSTRUMENTUS

KVIRINAS RUNIMAS 4914 W. Cermak Rd. CICERO, ILL. 60650 Tel. — 652 - 3200

FLORIDA - DAYTONA BEACH SEASCAPE BEACH MOTEL

Idealus klimatas, ideali vietovė. Centre visų Floridos idomybių. Geriausia vieta praleisti atostogas arba įsigyti žemės ir namus ateičiai.

Kviečiame aplankyti ir rašyti: SEASCAPE MOTEL, Ad. Andriulis, 3321 S. Atlantic Ave., Daytona Beach, Fla. — 32018. Tel. 904-767-1372

PHILOMENA D. PAKEL President

Nauji leidiniai

ALEXANDER KURSCHAT
LITAUISCH-DEUTSCHES
WÖRTERBUCH
Thesaurus Linguae Lituanicae
IV
Kursaičio žodyno aprašas

● Alexander Kurschat, LITAUISCH-DEUTSCHES WOERTEBUCH. Thesaurus Linguae Lituanicae IV. / Aleksandras Kuršaitis, LIETUVISKAI - VOKISKAS ŽODYNAS. Thesaurus Linguae Lituanicae tomas IV. Redakcinė kolegija: Wilhelm Wissmann, Münchener universiteto Indogermanistikos katedros ordinarinis profesorius; Erich Hofmann, Kieler universiteto Indogermanistikos katedros ordinarinis profesorius (emeritas), bendradarbiaujant Arminui Kuršaitiui ir Hertai Krick. Išleido Vandenhoeck & Ruprecht leidykla Goettingene, Vakarų Vokietijoje, 1973 m. Žodynas spausdintas Austrijoje. Leidinys didelio formato, 473 psl. Leidyklos adresas: Vandenhoeck & Ruprecht, D 3400 Goettingen, Postfach 77, W. Germany.

Šio žodyno ketvirtąjį tomo kainą DM 155, ankstesniųjų tomo kainos: pirmojo — DM 170, antrojo — DM 220, trečiojo — DM 190.

Buvo nemažas leidyklos ir redakcinės kolegijos užmojis išleisti šį milžinišką Aleksandro Kuršaitio Lietuviškai - vokišką žodyną. Bet štai — ketvirtąjį tomo darbas yra baigtas. Pirmasis tomas (A - ingėti) išleistas 1968 m. (736 psl.), antrasis tomas (ingis - nužiūrėti) — 1970 m. (900 psl.), trečiasis tomas (nužiūrėti - sukaktuvė) — 1972 m. (772 psl.) ir čia minimas ketvirtasis tomas (sukaktuvė - žvaidras) — 1973 m. (473 psl.). Visi keturi žodyno tomai turi 2778 psl. Žodynas yra kirčiuotas. Tai kalbotyros mokslui, o ir kasdieniniam praktiškam kalbos naudojimui jame yra sukaupę milžiniškas kalbos turas. Jisai ypač pravers kalbininkams, kuriems svarbu ne vien tik šios dienos gyvytis žodis, bet ir anie retesnieji, paimti iš tam tikrų kalbinės praeities etapų. Kuršaitio žodynas ir šitokiems žodžiams skiria nemažai dėmesio.

Be abejo, šis keturiuose tomuose užbaigtas žodynas taipgi bus nemažas indėlis į šiandien vis didėjantį susidomėjimą balistiką.

KALĖDŲ DOVANA
PARAŠĖ BIRUTĖ PŪKELEVIČIŪTĖ
ILUSTRAVO KAZYS VESELKA

B. Pūkelevičiūtės knygos viršelis, piešas Kazio Veselkos

● KALĖDŲ DOVANA. Parašė Birutė Pūkelevičiūtė. Ilustravo Kazys Veselka. Išleido "Darna" Chicagoje 1973 m. Leidinys 40 psl., kainą \$1.50, gaunamas ir "Drauge".

Viena po kitos mažajam skaitytojų mažos knygtės! O vis dėlto Birutė Pūkelevičiūtė daro didelį darbą, jas rašydama. Štai jau šiemet trečioji. Pirmoji buvo "Peliukai ir plauktakės", antroji — "Daržovių gegužinė", ir pati naujausioji — "Kalėdų dovana". Jos visos trys, ne tik paskutinią, yra kaip tik pačios prasmingiausios, teksto ir iliustracijų apipavidalinimo atžvilgiu neatkaištinai parengtos dovanos mūsų mažiesiems lietuviukams.

Gi čia minimoji, net specialiai kalėdiniam sezonui pritaikinta. Ji riedančio veiksmo įtampa, ilgai neatspėta paslaptimi ir vaikams, bet tokia visiems miela Kalėdų nakties poezija pagaus kiekvieną ir nepaleis iki laimingos pabaigos, kurioje —

Ak! Ir užvirė puota, Gero riešuto verta... Kiškiai kerta išsiuose; Branduolys - tikrai skanėstas! Tirpsta burnoje kaip sviestas. Voverytė tą kokosą Raiko dideliu peiliu; Jo pienelį, lyg iš boso, Pilsto ežiui samteliu. Geria, laizosi ežys — Maukia penktą jau stiklinę! Kur nemaus, nesilaizys: Ežiui pienas — skanumynas.

Tuo metu jau baigė kepti Voverytės pyragaičiai. Vienas net pradėjo degti: Mes užgaishom per ilgai čia! Bet tėveliai tegu ilgiau neties etapu. Kuršaitio žodynas ir šitokiems žodžiams skiria nemažai dėmesio.

● Jonas Minelga, KISKIO PYRAGAI. Eilėraščiai. Ilustravo Vanda Alekniene. Išleido JAV LB Svetimo taryba 1973 m. Leidimą parėmė Lietuvos fondas. Spausdino M. Morkūno spaustuvė, 6061 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. 60636. Leidinys didelio formato, spalvotomis iliustracijomis, 72 psl., kainą \$3.50, gaunamas ir "Drauge".

Jonas Minelga mūsų vaikų literatūroje nėra naujokas. Metų metais, ištiesais dešimtmečiais be jo eilėraščių neapsieina nei pamišęs spaudos vaikiškųjų puslapių, nei mokykloms skirtieji vadovėliai. Gausius J. Minelgos eilėraščius pasitaiko ir geresnių, ir blogesnių posmų. Nežiūrint to, jis vis tiek išsivijoje yra vienas iš tų retųjų, kurie nepalieka mūsų mažojo skaitytojo be nieko. Žinoma, Minelgos eilėraščių nėra šimtu procentų gausu visų tobulųjų, kurios šios rūšies eilėraščių padaro tikrais šedevrais, kaip Vytės Nemunėlio ar Kosto Kubilinsko kūryboje. Bet vis dėlto ir J. Minelgos posmų tos vietos, kur jis įstengia savo sakinį nesukomplikuoti ir jauti vaikiškai, išsina natūraliai grakščios ir mažajam skaitytojui iš karto suprantamos. Sakysim, kad ir šie du posmai iš "Dėdės Romo":

Jonas Minelga
Kiskio Pyragai
J. Minelgos knygos viršelis, piešas Vandos Alekniene

Dėdė Romas — geras dėdė. Jam ant kelių Milda sėdi, O Linukas ir Marytė Nė nežino ką daryti.

Mylim Romą — gerą dėdė. Vakara, ratu apsėdė, Klausom pasakų, dainelių, Kol užsnūstam jam ant kelių.

Bet neretai J. Minelga vaikams skirtuosius savo posmus apkrauja tokia eilėraščių metriku sulaužyta sakinių konstrukcija ir tokia, galėtume sakyti, "aukštosios" poezijos įvaizdžių, tropų ir kitokių mandrybių gau-

sa, kad skaitytojui frazės palieka nieko nesakančios, palieka savotiški rebusai, kurių jis nepajėgia atspėti. Štai trys eilutės:

Liaunamės krykštę,
Į valvorykštę
Žiūrime — gal žemė pasakom juosis.

Tas "žemės juosimasis pasakomis" mažojo skaitytojo čia tikrai bus neįsivaizduojamas. Arba vėl:

Nenuorama vėjau,
Kam džiaugsmą karpai —

Su kuo ir kaip čia vėjas tą džiaugsmą turi karpyti, tai dar išsifruoti ne pirmasvyriui ar antraskvyriui. Mažieji juk dar nėra tie literatūros teorijai išprusę skaitytojai, kuriems kadaise Kazys Binkis panašiai eliauvo:

Vai kodėl taip anksti
Mano laimę karpai,
Svetimųjų šalių mylimoji.

Kas, jau kas, bet šios knygos iliustratorė savo darbą atliko tikrai sąžiningai, parodydama taipgi nemažą talentą išjausti ir vaikiškojo pasaulio detales. Todėl ir estetinio žvilgsnio prasme "Kiskio pyragas" raišyti yra vienas malonumas.

● LAISKAI LIETUVIAMS, 1973 m. lapkričio mėn. Nr. 10. Lietuvių jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaguoja kun. J. Vaišnys, S.J. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 W. 56th St., Chicago, Ill. 60636. Metinė prenumerata \$5.00.

● MEDICINA, 1973 m. Nr. 5. Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos leidinys. Redaguoja Henrikas Armanas, 1934 Wilkens Ave., Baltimore, Md. 21223. Administruoja Jadvyga Vytuvienė, 85-29 86th Street, Woodhaven, N. Y. 11421. Metinė prenumerata \$10.00.

Filmų įvairumai

Dar viena sąmokslų teorija

STASĖ SEMENIENE

Lapkričio 22 d. buvo plačiai paminėtas šiam krašte liūdnas dešimtmetis, kai pamišėlio paleista kulka pakirto jauną valstybės prezidentą.

Maždaug tuo pačiu laiku apie Padėkos dieną šiemet visose Chicago šalutinėse miesto dalyse kino teatrai pradėjo rodyti filmą "EXECUTIVE ACTION". Išėjant iš teatro kiekvienam žiūrovui brukamas į rankas aštuonių puslapių laikraštis, pilnas nuotraukų, žemėlapių, tabelių, pastabų parašė, įrodymų ir priešingų informacijų negu Warren pranešime. Taip suplanuota įtikinti teatro lankytoją, kad Kennedy nužudymo iš pasaly filmo versija galėtų būti tikra. Iš tikrųjų tai galėtų būti. Bet, žinoma, tai galėtų būti taip pat ir klaidinga. Niekas filme "netvirtina" vieno ar kito. Šis filmas ir yra esminiai sudramatizuotas ir perrašytas faktas iš visų tų senų sąmokslinų nužudymo knygų; taipgi pasiskolinta iš daugelio faktinių filminių naujienų apie Kennedy, Oswald ir Jack Ruby, kad sustiprintų efektą.

Ir neturėkime jokių iliuzijų, betgi nepadarykime ir klaidos, tvirtindami priešingai. Ektas yra stiprus. Filmas turi stiprią galią išaukinti prisiminimus, kurie kai kuriems amerikiečiams (o gal ir didesnei daugumai) pasiliks visam gyvenimui tiesiog apgūšiančiu momentu iš viešojo gyvenimo — tai tas momentas, kai tik pirmiausiai šio krašto piliečiai išgirdo, kad nušautas prezidentas. Ištiesomis dienomis dabar spauda, televizija ir radijas su kaupu perpildyti atsiminimais. O tie liūdnieji prisiminimai juo labiau buvo melancholiški, nes, kaip kažkas prasiarė, toms istorinėms lapkričio dienoms pradeda ryškėti, kad 1963 m. lapkričio 22 d. buvo lyg toji juodoji diena, kai viskas pakrypo bloga linkme Amerikai.

Ar viskas susijaukė su tikslu, nes dešiniojo sparno iš pietų milijonierius finansavo suokalbis (kas

ir yra filmo "Executive Action" tema), ar viskas pasuko blogon pusėn tiktai dėl Lee Harvey Oswald beprotiško veiksmo, yra kažin kas, ko mes greičiausiai niekada nesužinosime. O tačiau yra kažkas išnau-dot no ir nesiderinančio — tas viskas pūdas filme, kai paimamas tikrai pralietas kraujas ir baisi kančia ir daliai bei nerūpestngai įspraudžiama į pusiau dokumentinį, nervus dilgnantį, šurpulingai jaudinantį filmą.

Visai priešingai Fred Zinnemann pastatė suoka'bingą filmą prieš de Gaulle "The Day of the Jackal". Iš pat pradžių žiūrovas žinojo, kad tai fantazija. Tur'nyš puikiai vystėsi, charakteriai buvo nuostabūs, pa-baiga iš anksto publikai neišspėsta ir teatro lankytojai praleido maloniai laiką. O tačiau šis filmas nei nebando žiūrovui suteikti geresnės pramogos. Charakteriai, atrodo, lyg tyčia, stumdomi taip, kad jie grotų žemiaus'a gaida. Ir jie net žneka, lyg būtų iškalę žodžius iš kokio nelankstaus rašto (o aktorai nėra

blogi), kaip pvz. Burt Lancaster ir Robert Ryan — seni liūtai ekrane). Ne, žiūrovas tikrai paliks teatrą galvodamas, kad tie vyrai, kurie su-suko filmą, nori įtikinti žiūrovą savo sąmokslų teorija. Knyga buvo rašyta Mark Lane ir Donald Freed, ekranui tekstą paruošė senas liberalas Dalton Trumbo, režisūra (visiškai bespalvė!) David Miller. At-rod, lyg jie visi nesupranta ar visiškai nenori suprasti, kad, rodan-ką nors, kas galėjo įvykti, dar ne-reiškia, kad tai tikrai įvyko.

Tokiu būdu ir pati filmo pabaiga nepate'sinama. Parodomi veidai 18-os "pagrindinių liudininkų", kurie mirė, daugelis jų žiauriai, trejų me-tų laikotarpy po Kennedy m'rties. O tačiau nei vienas tų 18 "esminių liudininkų" net nei syklis neparod-me's visai f'lme. Filmas skiriamas visiems — ir vaikams su tėvų paly-da, bet, jei jie to filmo nenamatys — bus mažas nuost'is. Nei istori-nių atž'lgū nėra tiesos, nei fanta-zija vykusiai ar bent gambiai išbaig-ta.

● PASAULIO LIETUVIS, 1973.

rugsėjo - spalio mėn. Nr. 29/65. Leidžia Pasaulio lietuvių bendruomenės valdyba. Redaguoja Stasys Barzdukas, Administraci-jos adresas: 7240 S. Mozart St., Chicago, Ill. 60629.

Nuo 1914 Metų
Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalus visas mūsų apylinkes. Dėkojame jums už mūsų parodytą pasitikėjimą. Mes norėtum būti jums naudingi ir atetėje.

Sąskaitos apdraustos iki \$20,000.00

AND LOAN ASS'N.
4040 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILL. 60632
Phone 254-4470

5 1/4 %
All accounts com-pounded daily — Passbook Savings paid quarterly.

7 1/2 %
4 Years Savings Certificates (Minimum \$5,000)

Kalėdinės Dovanos

Tik per Angliją, greičiau, pigiau, geriau.

Siūlome labai aukštos kokybės dovanų sluntinį, kuris bus naudingas kiekvienai šeimai Lietuvoje.

KALEDINIS 1973.

3 1/4 jardo puiki vilnonė angliška eilutei medžiaga, 3 jardai stora crimplene medžiaga moteriškam kostiumėliui, arba moteriškam paltui, vyriški nalloniniai marškiniai, arba bliuskutė, vyriškas arba moteriškas labai geros rūšies megztinis, 1 vilnonė gėlėta skarelė, 2 gėlėtos nalloninės skarelės, 2 p. vyriškų arba moteriškų vilnonių, arba nalloninių kojinių, 2 jardai crimplene medžiaga suknelėi, arba 1 sv. vilnonių megztinui siūlų, 1 sv. šokoladinių saldinių dėžė, 20 angliškų cigarečių. Kaina su įsakaičiuotu maitu ir visomis persiuntimo išlaidomis. \$140.00.

Maisto siuntinius sudarome sulyg pareikalavimų.

Tam, kas pageidauja pats sudaryti siuntinį, siūlome šiuos dalykus:	
3 1/4 jardo labai gera angliška kostiuminė medžiaga	\$45.00
Stora su ornamentais crimplene medžiaga 1 jardas	\$ 6.00
Crimplene medžiaga, suknelėms, 1 jardas	\$ 5.50
Nalloninis kailis moteriškam paltui	\$33.00
Dirbtinis mink, moteriškam paltui	\$54.00
Vilnonė žieminiam paltui medžiaga	\$38.00
Vilnonė gėlėta skarelė	\$ 8.00
Komplektas moteriškų nalloninių apatinių	\$ 9.00
Perukai, įvairių spalvų	\$30.00
Nalloniniai marškiniai	\$ 9.00
Vilnoniai arba Acryleno nertiniai	\$19.00

Primame užsakyms: auto mašinų, motociklų, dviračių, televizijos aparatų, šaldytuvų ir kt. Persiunčiame pinigų dėl tokių prekių, kurias negalima iš čia pasiųsti.

Sudarome testamentus, administruojame nuosavybes, persiunčiame palikimus prekėmis arba pinigais į Lietuvą arba kitas šalis.

BALTIC STORES LTD.
(Z. JURAS)
421 Hackney Rd., London, E.2. England
Telef. 01739 8734

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
B. R. PIETKIEWICZ, Prez.
2555 West 47th Street Tel. LA 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE

7 % Mokamas už 4 m. sertifikatus. Minimum \$5,000	6 1/2 % Mokamas už 1 m. sertifikatus. Minimum \$1,000	5 1/4 % Mokomas už investavimo sąskaitas
--	--	---

PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELLO NUOŠIMČIUS NUO 1 D. Dividendai mokami kas 3 mėnesiai.

ANTRAD. IR PENKTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. PIRMAID. IR KETVIRTAD. 9 v. r. iki 5 v. v. Trečiad. uždaryta. 9 v. r. iki 9 v. v.

Prasmingiausia ir niekad nesenstanti dovana

Vestuvių, vardadienio, gimtadienio ir kitomis progomis vertingiausia, patvariausia ir prasmingiausia dovana yra LF išleisti Lietuvos 3-jų Prezidentų ir Karaliaus Mindaugo sidabriniai medaliai. Taip pat tie medaliai — reikšminga dovana lietuviams bei kitataučiams, norint juos pagerbti — atžymėti už jų naudingus darbus mūsų tautai.

LIETUVOS 3-jų PREZIDENTŲ MEDALIS MEDALIS Kaina \$10.00 su reprezentazine dėžute \$12.50 Pašto išlaidoms pridėdama 70 ct.	KARALIAUS MINDAUGO MEDALIS MEDALIS Kaina \$12.50 su reprezentazine dėžute \$15.00 Pašto išlaidoms pridėdama 70 ct.
--	--

Medalių užsakymus siųsti kartu su čekiais: LITHUANIAN FOUNDATION, 2422 West Marquette Rd., Chicago, IL. 60629. Čekius rašyti Lietuvių Fondo vardu.

1442 S. 50th AVE. CICERO, ILL. Tel. OLympic 2-1008

REDAGUOJA ST. SEMENIENĖ, 6507 S. TROY ST., CHICAGO, ILL. 60629, TELEF. 925—5988

PER MADAS Į ŠALPĄ

Vienas tūkstantis dolerių "Eglutei"

Pagaliam, kas gi yra mada? Meniškuoju atžvilgiu paprastai tai yra tokia baurumo forma, taip nepakenčiama, kad ją turime keisti kas šeši mėnesiai. Taip jau senokai sakė Oscar Wilde.

Ar sutiksime su tokia apybrėža, ar ne, bet mūsųose, bent mūsų moterų tarpe, madų parodos yra nepaprastai populiarios. Kai į kitus parengimus dabar vis sunkiau darosi prisivilioti publiką, madų parodose kasmet jų per dvejatį dienų iš eilės vos telpa salėje.

Per visą tuziną metų lietuvaitės ne tik paliko išlikimo madų parodų lankytojos, bet ir dar prisilaikę jaunesniąją kartą.

Siemet rudeninę madų parodą, suruoštą Nek. Pr. Marijos seserų Chicago ir apylinkių rėmėjų, Jaunimo centre atidarė pirmininkė Ona Gradinskienė. Sveikindama ir dėkodama atsilankiusiems, trumpu žodeliu pasibėgdama apie penkiasdešimt dviejų savičių vargą parodas ruošiant, pakvietė programą praveisti šių madų parodų "sėklą" Mariją Remienę.

Žavioji komentatorė, pati pasipuošusi savo darbo madinga ilga dviejų dalių suknele nuste-bino publiką nauja talento gyslele — talkliai mėtųdama "deimantukus", apibūdindama modeliuotojas ir rūbus.

Trijų dalių madų paroda

Pirmoje dalyje buvo modeliuojamos namuose pasišutis sportiškos suknelės, eilutės (kostiumėliai), apsiaustai bei rankų darbo megztai rūbai.

Parodą atidarė Vida ir Dalia Bartkienės, Roma Prapuolenienė, Dalia Alekniene ir Violeta Pabarčiūtė - Woodward, modeliuodamos eilutes, pasipuošusios skrybėlaitėmis su tinkelėmis — tai buvo viena šio sezono naujovė. Naujovė? Juk tai buvo 1940 m. madingiausias šauksmas. Užmiršta — pamesta, dabar atkasta — atrasta.

Abiem Bartkienėms rūbus su-kombinavo, kūrė ir pasiūvė jų nuolatinių rūbų kūrėja Elena Tutlienė. Taipgi ir D. Aleknienei.

Taltingoji muzikė Milda Memėnaitė — madų parodos "veteranė", pasinaudodama Vogue iškarpą, pasiūvė minkštos vilnos išverčiamą apsiaustą.

Elena Blandytė, gabi su virbalais, modeliavo baltą megztą "A" linijos apsiaustą. Švelnus, kaip snaigė, baltas rūbas visad elegantiškas ir iškilmingai šventiškas. Kontrastu atsispindėjo juoda suknelė, princesės liemenėliu ir eglutės rašto viršumi.

Rūbai paaukliams, jaunimui ir vaikams

Mažoji Aušra Jasaitytė — tikra kerėtoja. Drąsiu žinganiu, kaip tikra "senė" (jau irgi veteranė — trečius metus modeliuoja). Šioji jauniausioji modeliuotoja — šešiametė mergytė, ma-

mos, Birutės Jasaitienės, pasiūtoje mėlynoje, plaukamo akso-mo suknelėje spindėjo, kaip patekanti Aušra. Girtina, kad ši pirmo skyriaus mokinė, Done-laičio lituan. mokykloje jau II-me skyr., yra aktyvi visuomenininkė (priklauso ateitininkėms ir skautėms).

Viktutė Kučaitė, mamos Reginos Kučienės siūta rudeninė, parudusių lapų, glamžyto akso-mo eilute.

Audronė Kižytė su mamos Agnės Kižienės siūta tamsiai žalia eilute, kelnėmis ir švarkeliu. Thomas Fuller yra pasakęs, kad geri drabužiai atidaro visas duris.

O kai išplaukia, kaip gulbė, lengvu profesionališku žinganiu Nijolė (Voketaitienė), viena pirmaujančių Chicago modeliuotojų, matai meną rūbe, pastebi grožį jo demonstravime. Jaunos kūrėjos Genės Damb-rauskaitės geltono prinokusių arbūzo spalvos suknelė dėvima kartu ir kaip apsiaustas. Gra-žu, o kartu ir praktiška.

Aldona Laitienė, kita profesionališkoji pažiba, žavėjo mō-teris, demonstruodama megztą vilnonę sportinę eilutę. Idealu kelionėje. Tai mūsų Monikos Kripkaušienės sukurta origi-nalas, Monika žinoma amerikie-čių tarpe kaip "Monika of Chi-cago" ir lyginama, kaip garsioji "Priscilla of Boston".

Jaunuolė Ramunė Valdytė (jau antru kartu modeliuojanti) pasipuošusi tamsiai mėlynu ru-deniniu apsiaustu (jūrininko stiliaus) atrodė šviežiai jaunat-viška. O ir pati pasisiūvė. Kas sakė, kad mūsų mergelės lepū-nėlės?

Elena Skališienė — pirmoji kregždė iš Waukegano šioje pa-rodėje. Valijos princo įtakojė išpopuliarintos languotos me-džiagos sportinio stiliaus eilutę pati pasisiūvė pagal Ives Saint Laurent originalią formą.

Regina Ošlapienė modeliavo sportišką kostiumėlį

Grazina Vindašaitė demonst-ravo apsiautusi meksikietiš-ką "pančo". Jai numegztė lietu-viškais raštais Tallat-Kelpšienė. Perna iš 5 su viršum tūkstan-čių prisiūtų kūrinių "Du Pont" siūlų bendrovės mezginių varžy-bose ši skraistė laimėjo IV-tą vietą ir mėlyną kaspiną.

Vida Kazlauskaitė pasirodė trijų dalių eilute.

Jadvygos Dočkienės laisva kū-ryba megztą juoda-balta puikią trijų dalių kombinaciją modeli-vo Aldona Laitienė.

Grazi moteris — didysis Dievo įrodymas

"Dabartinis Italijos presiden-tas pasakė: — Graži moteris yra didysis Dievo įrodymas! — Moteriai truputį nepasipuošti, taip, kaip Dievo neklausyti. Jos prigimty yra tiesiog įrašytas įstatymas atspindėti Dievo gro-žį", — įtikinančiai į daugiausia moterišką publiką (šį sykį pasi-

Elena Skališienė iš Waukegan, Ill., modeliuoja Putnamo seselių rėmėjų madų parodoje.

Nuotr. Vyt. Račkauskas

taikė ir daug vyrų, net ir ku-nigų žiūrovų) kalbėjo komenta-torė M. Remienė.

Antroje dalyje visos aukščiau suminėtos modeliuotojos pakei-tė dienesines sukneles bei eilutes į puošnesnes popietines sukneles, ilgas vakarines sukneles, megz-tas, kaip pvz. Rustekienės kruopštaus darbo (Nijolės mo-deliuota), rankom siuvinėta kristaliukais ir žvynais.

Irena Paulauskaitė dėvėjo Petronėlės Kinderienės megztą iš sintetinių siūlų suknelę, kuri priminė žiemos vėlyvo vakaro dangų padengtą šerkšnu.

Vestuvinė procesija

Trečios dalies kulminacinis punktas — vestuvinė puota. Da-na Dirkytė ir Aušra Jasaitytė, mažosios pamergės, pasipuošė Rustekienės darbo megztom suknelėmis. Suknelės tinka ir pirmajai komuni-jai.

Nijolė modeliavo jaunosios

rūbą, Aldonos Underienės sukur-tą savo dukros vestuvėms.

Vida Kazlauskaitė dėvėjo pa-mergės aprėdą su puošmena — lietuviška juosta. Tai maršas jaunystei.

Be jaunosios mamos menkos yra ir vestuvės. Ona Gradins-kienė iškilmingai peržygiavo su lietuviškoms vestuvėms tinka-ma suknele. Austa vilna, šilku raštuota — medžiaga neseniai atvežta iš Lietuvos. Papuošalai — Lietuviškas auksas — gin-taras.

Vida Kučienė — nuo pat žydičių apelsinų krašto — Ka-lifornijos parodė G. Damb-rauskaitės sukurta abrikosų spalvos pamergės suknelę.

Ir taip parodavo debutantė švelnioje baltoje suknelėje jau-nutė Audronė Kižytė ir kiek vy-resnio amžiaus — Petronėlė Kinderienė — antru kartu pa-rodė su savo megztais rūbais ir kitos darbščiosios bitelės, ne-nuilstančios skruzdėlės, nešan-čios po šapelį į Putnamo seselių aruodėlį. O rezultatai žymūs — dalis parodos pelno — visas tūkstantis atiteko "Eglutei".

Be aukščiau suminėty, dar rūbus siuvo Ona Izokaitienė ir Antanina Vepštienė.

Normano Buršteino (185 N. Wabash) kailius — apsiaustus, švarkus ir kit, modeliavo prie vakarinių suknelių daugelis mo-deliuotojų.

Sceną meniškai dekoravo ir stalus papuošė Baltic Blossoms (2451 W. 69 St.).

Dovanas laimėjimų traukimui paskyrė: paveikslus Barbora Morkūnienė, Jonas Paštukas ir Danguolė Stončiūtė; N. Burštein-kas kailio apykaklę; S. Endrijo-nienė — megztą skarą; P. Kin-derienė — megztą palaidinukę; E. Jasaitienė siuvinėtą pagalvė-lę; Z. Pupienė — kristalinę va-zą. Po parodos Jaunimo cent-ro kavinėje pirm. O. Gradinskienė kartu su M. Remienė, dėko-jų ir apdovanojo visus, kurie per tuziną metų kantriai ir išt-ikimai talkininkavo. Gintaro do-vanėles gavo Milda Memėnaitė ir Nijolė, o taip pat ir Vyt. Rač-kauskas. Orchidėjų korsažais papuošė: M. Kripkaušienė, St. Semėnienė ir O. Vencloviene.

Rožių puokštė buvo įteikta M. Remienėi ir gėlių vazonas — O. Gradinskienėi. S. L.

Humoras — geriausias vaistas

Humoras yra puikiausia svei-kos pusiausvyros išlaikymo prie-monė. Jis sulygina išdidžiuosius ir nuginkluoja piktuosius. O taipgi jis pajėgia pavojingai iš-pūstą situaciją sugrąžinti į tin-kamą perspektyvą. Juokas yra universali kalba, suprantama vi-sų žmonių visuose pasaulio kam-peliuose. Pamilkime jį!

Vyriausia skautininkė Lilė Milukienė (viduryje) kalba Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, š. m. gruodžio 7 d., atidary-da penkių mūsų grafikų parodą, globojamą Skautų seserijos. Dešinėje stovi vidurio rajono vadovė Irena Kerelienė. Kairėje uniformuotos D. Eidukienė ir J. Mikutaitienė. Už jų matyti dail. Vytautas O. Virkau.

Nuotr. V. Noreikos

Geriausią Kalėdų dovana vaikams

Mūsų taltingoji rašytoja Birutė Pūkelevičiūtė tikrai lai-ku pamylėjo mūsų mažuosius, jiems dar prieš Kalėdas išleis-da trečią savo knygelę (iš penkių) Kalėdų dovana.

Anot to išminčiaus, dovana rankose geriau, negu kelios do-vanos žadėtos.

Iš pažadėtų penkių mūsų vai-kučiai jau gali turėti net visą trejetą savo rankutėse, jei tik gerieji ir protlingieji tėvai to nori.

Viena lietuvių Hamburge, Vo-kietijoje, turinti trejetą mažy-čių, griebė pirmąją pasirodžiu-sią "Peliukai ir plėšikės", kaip didžiausią brangenybę. Dail. K. Veselkos dailios kelių spalvų iliustracijos vaikus džiugins ir vedžios, pralinksmins ir pamo-kys tą eiliuotą pasaką skaitant.

— Tai varliukas, tai varliukas.

Net su saulės akiniais... O balti jo marškiniai. Nuo vėjelio išsipūtę, Iš paskos jam plevėsuoja Tarsi būtų parašiotu Jis į žemę atplasnų... Dviratuką mina, mina, — Kam jis veža skubią žinią?

Su antra knygele "Daržovių gegužinė" autorė atidengė dar vieną savo talentą (prie pustuzinio kitų, pati knyga iliustravo. Iliustracijos spalvingos, iškal-bingos, pilnos gyvybės. O pačia eiliuota pasaka gali džiuginti ir suaugę. Padėkos dienoje viena gabi aktorė ekspresingai skaitė labai susikaupusiems svečiams:

Ponas stabteli ūmai, Bulvei lenkiasi žemai

Ir, blizgėdamas pušnim, Smarkiai taukšteli kulnim: — Meldžiu aukštai garbingą

poniū

Suteikt man šokio šio ma-onę.

— Ak, pons buroke, pons buroke,

Žinai juk tamsta — aš

nešoku;

Seniai, seniai jau

nužydėjau —

Ir pasenau, ir sustorėjau...

— Poniute miela,

pabandykim!

Bent apsisukim vieną sykį:

Juk bulvė nuo senų senovės

Kaip karalienė tarp daržovių!

Autorė, gerai suprasdama vai-kuų psichologiją, duoda jiems kas aktualu. Čia ir mįslės, čia ir dainos, čia ir jos atsakymas į Mindaugelio laišką.

O kas yra "Kalėdų dovanoj"? Nusipirksit — pamatysit. Chi-cagoj galima gauti "Drauge" ir "Marginiuose". Kaina \$1.50.

Birutė Pūkelevičiūtė

IS MOTERŲ PASAULIO

* Kalėdinės lietuviškos eglutės su originaliais šiaudinukais — lietuviams charakteringais papuošalais — paplito šiomet plačiai po Chicago. Pan Am. lėk-tuvų bendrovė Michigan g-vėje turi vieną tokių. Papuošė mūsų nenuilstamosios Marija Krau-chunienė ir Paulina Vaitaitienė, Standard Federal taupymo ir skolinimo b-vė (prez. Just. Mac-kevičius), Chicago taup. ir skol. b-vė (prez. F. Pakel), Beverly Hills (65 gatvė) ir Baltic Bos-oms (sav. Kazė Kuraitytė) gėlių parduotuvės papuošė savo įstai-gas lietuviškomis eglutėmis.

* Televizijoje (kanalas 5 — amerikiečių programoje) lietu-vaitė Helen Pius mokė penketą vaikų kitataučių gaminti lietu-viškų šiaudinukus. Trumpai ji iškėlė ir Lietuvos šiandieninę skaudžią dalį. Suminėjo, kad Lietuva dabar okupuota. Paaf-kinusi, kad Lietuva — ūkininkų šalis, ir ten Kalėdų eglutei pa-puošti buvo vartojami tikri šiau-dai, ji, vaikams duodama pa-moką vartotojo dirbtinius šiaudus parduotuvėse ir restoranuose vartojamus šaltiems gėrimams ar vaisių sultims.

* Juzė Daužvardienė, Lietu-vos gen. konsulė Chicagoje, da-lyvavo konsulienų klubo su-

ruoštuose priešpiečiuose Amba-sador West viešbutyje — išleis-tuvėse dekanų (šveicarijos gen. konsulo) žmonai, šveicarijos gen. konsulas pabaigoje metų išeina pensijon.

* Lietuviška programa Moks-lo ir pramonės muziejuje Chi-cagoje — Juzės Daužvardienės montažėlis apie liet. Kūčių ir Kalėdų papročius, kaip ir kas-met, praėjo labai sėkmingai. Vaidino jaunieji vyčiai, jiems talkon atėjo Alvinas Giedraitienė — motinos rolėje ir Evaldas Ra-davičius — tėvo. Programoje dalyvavo buv. Illinois guberna-torius W. Stratton su žmona, dukra ir jos drauge. Stratton šeima patys pasirinko lietuvišką programą ir vakariene. Buvo la-bai patenkinti ir atėjo užsėnin pasveikinti valdintojus.

Tik tokios moterų teisės Ispanijoje

Kai JAV-ėse vadinamasis mo-terų "lib" vis labiau ir garsiau kelia balsą už moterų teises, ly-gybę su vyrais ir panašiai, įdo-mu žinoti, kad tokioje Ispanijoje, pagal krašto įstatymus, moteris, jei ji yra ištokėjusi, negali atida-rti vieną paskaitos sąskaitą banke arba net priimti paveldėjimą be raštiško ir paliduto bei patvir-tinto savo vyro sutikimo.

Neseniai ispanų žurnalas bu-vo valdžios uždaręs keturiems mėnesiams už įdėjimą straipsnio, kuriame buvo diskutuojama prieš ir už skyrības — vieną Ispanijos didžiausių šventų ir ne-liečiamų draudimų.

JAV SVIETIMO TARYBOS PIRMININKĖ

Mundelein kolegijos Chicagoje prezidentė sesuo Ann Ida Gan-non išrinkta JAV švietimo ta-rybos pirmininke 1973-1974 me-tams. Ta taryba apjungia 1,377 akredituotas kolegijas ir univer-sitetus.

SUAUGUSIŲ SVIETIMO VADOVĖ

Saginaw mieste, Mich. seselė Ardeth Platte, domininkonė, yra suaugusių švietimo direkto-rė prie Sv. Juozapo mokyklės. Dabar ji paskirta Saginaw, Mich., miesto tarybos nare.

APARATAS PERSPES ARTEJANČIĄ ŠIRDIES ATAKĄ

Kalifornijos universiteto (Ber-keley) prof. dr. J. Gorman išra-do aparatą, kuris užregistruoja širdies plakimo nereguliarumą ir automatiškai perspėja artėjan-tį širdies atakos pavojų.

Šios dienos "Akademinių prošvaisčių" puslapis bus kitą šeštad., gruodžio 22 d.